

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10.
hová minden küldemény
intézendő.

Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt
Fél évre 4
Negyedévre 2
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Még 4000 forint hiányzik. Irta: Szabolcsi Miksa. — Nemzeti gyász. (Tudósítások). A zsidó ethika szelleméről. (Ferrero Guglielmo művéből.) Fordította: Dr. Rudam Amadé. — Magyarázatok az Ötkönyv hetiszakaszaihoz. Irta: Dr. Jordan Sándor. — Hírek. — Hirdetések. A mellékleten: Mózes (Vers.) Irta: Szabolcska Mihály. — Gyöngyszemek a talmudból és midrashból. — »Khérem«. Andronicus tárczája. — Eszterka. (Szomorujáték.) Irta: Dr. Phillipson Lajos.

Naptár:

Vasárnap (1898. október 2.) 5659. Tisri hó 23-ika. Szim chász-Tóra ünnepe. Hétfő 24-ike. Kedd 25-ike. Szerda 26-ika. Csütörtök 27-ike. Péntek 28-ika. Szombat (Sabosz-Berésisz.) 29-ike. Muszaf előit bejelentik az ujholdal-mevorchin-hachódes. Hetiszidra: Berésisz, (Mózes I. könyve kezdetétől a 6. fejezet 9. verséig.) Haftora: (mint-hogy a szombatra következő nap mar Rós-chódes, nem a rendes, hanem a »mochor-chódes«-re szóló haftórárt olvas-sák; ezt) »Vajómer ló Jehónoszon mochor-chódes venif-kadó« (Sámuel I. könyve 20. fejezete 18. versétől a 43. vers. azaz a fejezet végeig.)

Még 4000 forint hiányzik.

A francia zsidókat — olvassuk egy párisi lapban — fájdalmasan érintette, hogy nem akadályozhatták meg a foglalást Zola házában. Nem teheték ki Zolát a gyanúnak, hogy a legtisztább igazságszeretetből fakadt akezióját a zsidók honorálják; de Zola különben is visszautasított minden intervencziót a zsidók részéről. A francia zsidók szükségesnek tartották ezt kijelenteni, nehogy hálátlansággal vádolják őket a férfiú iránt, ki annyit kockáztatott, annyit szenvedett, annyi veszedelemnek és annyi izgalomnak tette ki magát egy ügyért, melyet a zsidóság ellenségei a zsidóság ügyének tettek meg. Dreyfuss bűnös — ez volt az örült jelszó —, mert zsidó, mert a zsidó áruló. A zsidók soká vonakodtak magukévá tenni az ügyet. Még ha ártatlanul is ítélték el, mondották, akkor is csak egy ártatlanul elítélt emberről van szó, de felekezetünket, mint olyat, ez nem érintheti. Csakhogy hiába mondottak akármit, akárhogyan, akárhányszor: Dreyfussból a gazok zsidó kérdést csináltak, Dreyfusst a zsidók nyakába varrták. Négy esztendő óta 3 katolikus vallású kémet ítélték el Franciaországban, köztük két magasabb katonatisztet, de senki sem azonosította a hazaárulókat ezek felekezetével, csak Dreyfussban ítélték el vallásbélieit is.

Csak Dreyfussból faragtak tőkét klerikálisok, boulange-isták és nyílt antiszemiták.

És tőkét csináltak belőle, üzleti tőkét a kétes existenciák, minden fajtájú bravók, kisebb és nagyobb iparlovagok.

Csakugy mint másfél évtized előtt nálunk Magyarországon a tiszta-eszlári szegény vízbefut leányból.

Emlékezzünk csak vissza.

Lelkiösmeretlen izgatók, spekulánsok, ingyen-élők, gyűlölködők, korlátoltak, fanatikusok és hinni akarók mit csináltak akkor abból az esetből.

Köd borult az elmékre. Akik kezdetben kaczagtak a vádnak, kétkedökké váltak, a kétkedőkből hívők lettek; az előítélet, elfogultság, babona és boszorkányhit napról-napra új seregeket hódított, meggyanusítván a józangondolkodásukat és az igazságot fölösmerőket, úgy, hogy ezek jobbnak találták föladni, vagy föl sem venni a harcot.

Oda volt a béke s oda az egyetértés. Minden zsidóban egy förtelmes bűn tudatos palástolóját látták, az eszlári sakterek büntársát; hogy azok is ártatlanok, nem merte hangoztatni senki sem.

Nem lehet ennek más vége, hitték különben egészséges fölfogásuak közül is sokan, — mint a zsidók kiűzetése Magyarországból.

Csak azt az egyet nem tudom elképzelni, szólt abban az időben egész komolyan, mintha gondolatát hangosan folytatta volna, az akkori »Pesti Napló« szerkesztője Acsády Ignácshoz, — nem tudom, hogy lesz az majd a zsidók házaival, birtokaival? Meg fogják-e tőlük váltani, vagy mit? —

Acsády Ignác azt hitte, hogy szerkesztője megbolondult. Pedig csak olyan gondolatot árult el, mely sok más, különben józan embert foglalkoztatott.

Ólomsúlyu ködben gázolt akkor Magyarország, melynek minden zsidó lakósa martiryumot élt át.

Ekkor jött a mi Zolánk. A férfi, ki már elébb azt az elvet hangoztatta, hogy az igazságszolgáltatásnak nem az a föladata, hogy minden áron bünt találjon. A vádló ügyésznek is az a missiója hogy az igazságot keresse és ne a bünt. Szentséges szent elv, mely a magyarországi ügyészi kart Európa egyik legmagasabban álló ilyen testületévé változtatta.

És a megközelíthetlen igaz férfi kezdte keresni az igazságot. És éleslátása, hajlíthatatlan akarata előtt szétoszlott a köd, behatolt a dolgok legmélyebb mélységébe és azt találta — mit sokan sejtettek, de kinyilatkoztatni nem mertek, vagy érdemesnek nem találták, mert hisz csak zsidókról voltszó — azt találta, hogy a vádat csinálták.

Haj, de mi várt reá!

Drumont-jaink, Rochefort-jaink, Walsin-jaink és náluknál is dühösebb apró csatlósaiak úgy rohanták meg, akár csak a vad darazsak, melyeket dögnék a föloszló maradékairól hesselték el lakmározásuk legjavában.

A mi szennyvel és méreggel rendelkeztek — és rendelkeztek rettenetes sokkal — feléje lődították. Azt hitték, szidalommal, gyanusítással és rágalommal el lehet mozditani helyéről Sion hegyét, melyen az igazság trónol.

Csakhogy a hegy nem mozdult és Kozma Sándor — ki nem találta ki már, hogy csak róla lehet szó — megóvta Magyarországot attól a szennyfolttól, hogy határaiban még a tizenkilencedik század utolsó negyedében is boszorkányokat égessenek.

Hát tudom én azt elmondani, hogy mivel tartozunk Kozma Sándornak, Isten e küldöttének, az igazságszolgáltatás eme antique alakjának, mi? Nem a zsidóságért tette ő azt, a mit tett; nem a zsidóságért szenvedte ő azt, a mit szenvedett; tett és szenvedett az igazságért, a magyar Justitia becsületéért; de tagadhatjuk-e azért, hogy a vádlott akkor nem is annyira a sakterek, mint a magyarországi zsidóság volt.

Csakugy, mint ma Franciaországban, hol Dreyfuss alatt a zsidóságot érti a spekuláció, a gyűlölet és a butaság.

S a franciaországi zsidóknak fáj a lelkük, hogy Zolának segítségére nem siethettek és szük-

ségesnek tartják, ennek magyarázatát adni, hogy hálátlansággal ne vádolják őket.

De mivelm agyarázhatjuk mi, hogy a Kozma Sándor siremlékére és nevére teendő alapítványra szükséges nyolcezer forint még mindig nem gyült egybe; hogy e szerény összegnek még teljes fele hiányzik?

Mig élt, meg nem közelíthette hálánk. Oly nagy volt az iránta való tisztelet, hogy erre soha senki még csak nem is gondolt, de most emléket akarja megtisztelni a dicsőnek a magyar birói kar és a szükséges 8000 frtból hiányzik még 4000 forint!

Van-e ennek, lehet-e ennek más magyarazata, mint az, hogy a gyűjtésről hittestvéreink nem voltak eléggé informálva, szük körben szervezték és nem is igen tudtak róla. Mert nem halt ki ám a zsidóságból a hála és a szent kegyelet érzése az igazak és nagyok iránt, kik jöltevői voltak.

Kozma Sándor, Magyarország volt főállam-ügyésze emlékének tiszteletére áldozni: vallásos kötelesség nekünk. Charbóna nevét áldva említi a zsidó liturgia, mert 18 szóból álló mondatban szállt sikra a szorongatott perzsa zsidók javára. De hisz akkor Kozma Sándor emlékének dicsősítésére egész imakönyvet kellene írni.

És mégis, majdnem egy éve, hogy a gyűjtést megindították, és nincs még együtt a szükséges 8000 forint!

Nincs együtt, mert nem tudtak róla, de együtt lesz lolyó október hó végén, mikorra a gyűjtést be fogják rekeszteni.

Sőt lesz több is, hogy a felejthetetlen, áldott-emlékezetű, igazságos férfiú sirját annál méltóbb emlékekkel jelölhessék, áldott nevét annál nagyobb jótékony alapítvánnyal örökíthessék meg.

Mert most, hogy tudomást szereznek a dolgról, sietni fognak hiveink, hogy hálájuknak, kegyeletüknek azzal is kifejezést adjanak, hogy Kozma Sándor dicső emléke megörökítéséhez adományaikkal is hozzájáruljanak.

Az „Egyenlőség” szerkesztősége erre a célra 10 frtot küldött ma dr. Katona Béla, főállam-ügyészi helyettesnek, a gyűjtő-bizottság pénztárosának címére Budapesten Alkotmány-utczai törvényszéki épületben.

Erre a címre küldjék kegyeletes adományaikat hittestvéreink minél elébb és minél bővebben.

Szabolcsi Miksa.

Nemzeti gyász.

A mai számmal lezárjuk ezt a rovatot. Mire következő lapunk napvilágot lát, letelt a harmincz napi szoros gyász is, melylyel a zsidó hiten levő legkedvesebbjei emléket megszenteli. E harmincz napot szorosán betartotta az »Egyenlőség« is, amennyiben ezen időn belül hétről hétre oldalokra terjedő rovatot szánt Magyarország nagyasszonya emlékének. E rovat, bármily terjedelmes volt is, szüknek bizonyult, noha a magyar zsidóság gyászáról hozzánk beküldött tudósításokat tömegüknél fogva a lehető legrövidebbre voltunk kénytelenek fogni. Valamennyit máig sem közölhattük le, de kénytelenek vagyunk a rovatot beszüntetni, mert a napi kérdések követelik terünket, munkákat.

Az eddig leközölt tudósítások is szokatlan nagy és fölemelő mértékét mutatták annak a gyásznak, melyet a királyné halála a magyarországi zsidóhitű lakosság minden körében keltett.

Ime a tudósítások negyedik sorozata, mely ezt igazolja:

A miskolczi izr. hitközség szeptember 22-én délelőtt 11 órakor tartotta meg Erzsébet királynéért a gyászistentiszteletet. Ezt megelőzőleg a hitközség rendkívüli közgyűlésén *Gencsi Samu dr. hitk. elnök* előterjesztésére egyhangulag a következőket határozta: Erzsébet királyné asszonyunk emlékét a hitközség jegyzőkönyvébe iktatja, halála napjára örök időkre gyászistentiszteletet rendel, a szobrához 500 koronával járul, a királyasszony emlékére 1000 frtos alapítványt létesít, melynek kamataiból az elhalálozás évfordulóján két árva fiút és kétárva leányt ruháznak föl, az alapítványból fölruházott két fiu által Kadis-imát mondatnak. A tervbe vett községi fiu- és leányiskolát »Erzsébet-iskola«-nak nevezi.

A miskolczi *Chevra-Kadisa* Erzsébet királyasszony emlékét jegyzőkönyvébe iktatta, a szobor költségéhez 500 koronával járul. »Erzsébet királyné-alapítvány« czim alatt 2000 koronás alapítványt létesít, helybeli szegény özvegyeknek a halálforduló napján való kiosztás czéljából. A folyó egész gyászéven át Erzsébet királyné lelkiüdvéért az új imaházban emlékmécsset égett, az egész gyászéven át kadis-imát mondat. Erzsébet királyné halálnapja fordulóján örök időken emlékmécsset gyujtat és Kadis-imát mondat. — Az ünnepélyes gyászistentiszteleten, melynek rendezéséről *Klein Dezső* előljáró gondoskodott, jelen volt a közös hadsereg és honvédség küldöttsége, a megye tisztkara *Tarnay Gyula dr. alispánnal*, a város tiszviselő testülete és tisztkara *Soltész N. Kálmán* polgármesterrel, az izr. tanítótestület, *Kiss Bertalan*, *Horváth Lajos* főrendiházi tag, *Déchan Ottó* kir. főügyész, *Petro József* főgondnok stb. A templom zsufolásig megtelt, szintugy megtelt a női karzat is. *Wolfgang Salamon* főkantor és énekkara gyászenekéi előadása után *Spira Salamon dr.* hitszónok gyönyörű és nagy benyomást tevő emlékbeszédet tartott. Az ünnepély nagyszerűsége főképen *Gencsi Samu dr. hitk. elnök* érdeme.

A székesfehérvári hitközség szept. hó 16-án rőtta le a kegyelet adóját nyugodni tért nagyasszonyunk emlékezetének. A templom teljesen feketében volt, közepén a nemzeti lobogót gyászlepel borította. A gyászünnepélyen megjelentek a városi és megyei közhatalóság, a kir.

törvényszék, honvédkatonaság, tanintézetek képviselői. A ünnepélyt a templomi énekkar nyitotta meg *Merson* főkantor vezetésével, előadva a 103. zsoltárt. Majd gyászenek hangzott föl, mely után *Steinherz Jakab dr.* főrabbi megindító beszédben mondta el a nemzet keservét, beszéde végén pedig imát mondat. Délután a kisdedek vonultak a templomba és könyeztek a főrabbi emlékbeszédén. — Ujév első napján a királyért szóló ima alkalmával *Steinherz Jakab dr.* megindítóan imádkozott a királyné lelkiüdvéért, prédikáció elmaradt. 19-én a tanuló-ifjuság gyűlt össze a templomba gyászistentiszteletre a tanári-kar vezetése alatt. Az ifjusági gyászistentiszteleten *Perl Miksa dr.* elnökkel együtt megjelent az előjáróság több tagja is.

A csáktornyai hitközség a királyné halála alkalmából elhatározta, hogy Ő felségéhez részvétiratot intéz, az elhunyt emlékét jegyzőkönyvében megörökíti, a szoboralapra 100 koronát ad, gyászistentisztelet rendez s a templomon a gyászlobogót 4 hétig hagyja lengeni. A *Chevra-Kadisa* elhatározta, hogy a királyné emlékét jegyzőkönyvébe iktatja, nevére 1000 koronás alapítványt létesít, melynek kamatai esztendőnként a halál forduló napján a szegények közt osztandók szét; emlékére emlékmécsset gyujt és 4 hétig gyászimat mondat; elrendeli, hogy az ünnepi Haszkarában Erzsébet királyné neve első helyen említették. — A nőegylet Erzsébet királyné elhunyt alkalmából közgyűlést hívott egybe, a melyen *Wollák Paula* elnök oly szívreható szavakkal emlékezett meg a dicsőült királynéről, hogy az egybegyűlt nagyszámú hölgy-sereg görcsös zokogásra fakadt. Indítványozta, hogy Erzsébet királyné nevére 1000 koronás alapítványt tegyenek, kamatai évenként szegénylős szegények közt osztandók szét a halál évfordulóján, továbbá, hogy emléke jegyzőkönyvileg megörökíttessék, érte emlékmécses gyujtassék, s hogy a nőegylet az országos nőgyűlésen képviseltesse magát. Indítványait egyhangulag elfogadták. — A templomban szept. 20-ikán tartották meg a gyászistentiszteletet, melyen megjelent valamennyi intézet ifjusága, valamennyi polgári és katonai hatóság képvisellete, számos egyelet és testület. Egy zsoltár elhangzása után *Schwarz J.* főrabbi nagyon szép magyar beszédet mondott és gyönyörű imádságban kért vigaszt a felséges ur és a haza számára. Az énekrészeket *Balog* főkantor látta el szép kórus kíséretében.

A vágujhelyi izr. hitközség szept. hó 19-én tartott gyászülésében hozott határozatához képest királynénként szept. hó 21-én az izr. templomban gyászistentiszteletet tartott, mely alkalomra az egész templom belső falazatát gyászlepel borították be. Az istentisztelet tartama alatt az összes üzletek a hitközségi előjáróság felhívására zárva voltak. A templomban *Mandl Ármán dr.* rabbi mondott oly megható beszédet, hogy szem nem maradt szárazon; majd pedig a kantor kíséretével alkalmi gyászdalokat énekelt. A templomban megjelent a város összes előkelősége felekezeti különbség nélkül.

Az esztergomi hitközség az ifjuság és a hitközségi tagok számára egy napon tartotta meg gyászünnepélyét. Az ifjuság emlékünnepélyét *Vajda Géza* kir. mérnök, iskolaszéki elnök vezetése alatt tartották s itt *Geiger Miksa* tanító szép beszédet. A hitközségi tagoknak előbb közgyűlésük volt, melyen a fiók-hitközségbeliek is megjelentek. Itt *Horn Károly dr.* magas szárnyalású beszédben emlékezett meg a nemzetet ért nagy csapásról. Beszédét jegyzőkönyvébe foglalták. A gyűlésről a zsinagógába vonultak a gyászolók, a hol *Szabó Mihály* főjegyző vezetése alatt a megye, *Malina Lajos* polgármesterrel, *Rupprecht* ezredessel a katonai

tisztikar, *Nagysallay* István lelkészszel a ref. egyház stb. küldöttjei is megjelentek. Elénekeltek »Ha az Isten kedvesinket« czimű gyászdalt és *Friedmann* kántor zsoltárokat reczitált. A nemzeti gyászt *Weisz* Izsák dr. főrabbi méltatta szivhezszólóan, végül imát mondott a királyért és királynéért. Az istentisztelet alatt a zsidók üzletei zárva voltak.

A **soproni** nőegylet elnöknője, *Bethlen* Sománé gyűlésre hívta össze az egylet tagjait, a királyné ő felsége szomorú elhunytja alkalmából. Az elnöknő szép beszédben fejtegette azt a nagy csapást, mely az uralkodóházat és az egész nemzetet gyászba borította. Az egylet ezután elhatározta, hogy a királyné emlékét jegyzőkönyvben örökíti meg és Erzsébet királyné halálának évfordulóján minden évben 16 helybeli szegényt ajándékkal segélyez.

A **homonnai** izr. népiskola szept. 22-én tartotta meg *gyászünnepélyét*, megdicsőült királynénkért. Az ünnepélyt »Ha az Isten kedvesinket« czimű megkapó gyászdal nyitotta meg. A gyászbeszédet *Lengyel* (Leitner) Samu igazgató mondotta, a mit imaszerű főhász a királyért és az Istenben boldogult királynéért zárt be. — A roshasono ifjusági istentiszteletén a frigyláda előtt ugyancsak *Lengyel* hittanár mondott megható imát. — A homonnai hitközség szept. 19-én tartott gyászünnepélyt. A templom zsufolásig telt meg, ott voltak az összes hatóságok, a polg. felső kereskedelmi iskola és a hitk. népiskola növendékei, a tanteszületekkel fekete zászlók alatt. A gyászbeszédet *Salzer* Mózes főrabbi mondotta nagy hatással. A zsoltárokat *Eisenberg* kántor adta elő karával. Az üzletek a gyászünnepély tartama alatt zárva voltak. A *hitk. 7 hétig kadis* imát mondat.

Nyiregyházán az ujévi-ünnep alatt is már szép beszédben emlékezelt meg *Friedmann* Károly főrabbi Erzsébet királynéról, szeptember hó 23-án pedig külön ünnepélyt is rendezett a hitközség, úgy az iskolában mint templomban. A templom úgy belül mint kívül, teljesen gyászszal volt borítva. A gyászünnepélyen megjelent a megyei, városi és katonai hatóság. Minden egyes felekezet papjaikkal az élén. Az istentisztelet az iskolás gyermekek gyászenekével kezdődött, azután *Lieber* Sauek főkántor a kantussal héber gyászimát énekelte. Ezt követte *Friedmann* Károly főrabbi ez alkalomra irt magasztos és szivigható imája. Majd a kántor *Él mole rachamim*t mondott. Végül az iskolás gyermekek énekeltek a Himnuszt. Ezután következett az iskolai ünnepély. Ezenkívül a hitközség a gyász alkalmából Baruch elnöklete alatt a következő határozatokat hozta. *Baruch* Arnold elnök 1000 koronás alapítványt tett, melynek kamatait a szerencsétlen nap évfordulóján egy árva gyermek kapja, kinek kötelessége leendő királynénkért a kadis imát elmondani. E napon a gyászlobogó az iskolára kitűzetik és előadás nem tartatik. Az új iskolát »*Erzsébet*« iskolának avatják föl, melynek megengedéseért már föl is irtak ő felségéhez. Végre 100 koronát adott a hitközség a szoborhoz.

A **b-gyarmati** izr. hitközség előljárósága és képviselőtestülete szeptember hó 19-én tartott rendkívüli közgyűlést *Elfer* Ede elnök indítványára elhatározta, hogy fájdalmát jegyzőkönyvileg megörökíti; a gyászlobogót harmincz napon kitűzötten tartják, egy éven át a zsinagógában emlékmécszet éget, a királyné szobrára száz koronát ad, egy ezer koronás »*Erzsébet* királyné« alapítványt alkot, s ez összeg kamatait a gyásznapi évfordulóján helybeli izraelita vallású szegények közt örök időken át kiosztatja. Az ezután tartott gyásztiszteleten elmondtak a 14., 16 és a 49-ik zsoltárt, a kadis

imát, a 90., 91. és 102-ik zsoltárt, imát ő felségéért a királyért és az uralkodóházért, végül a 72-ik zsoltárt.

Az **orosházi** hitközség a nemzeti gyász alkalmából szeptember hó 28-ikán gyásztiszteletet tartott, melyen a hatóságok és egyletek is részt vettek. A templom zsufolásig megtelt. A gyászünnepélyt az iparoskörtől dalárda szép éneke vezette be. Utána *Presser* Albert kántor vallásos éneke következett, mire *Rubinstein* Mátyás dr. főrabbi nagyhatású gyászbeszédet és ennek befejeztével nyitott frigyláda előtt bensőségteljes hó imát mondott, ezt a kántor gyászeneké, s a dalárda »*Hymnusza*« követte.

A **csongrádi** hitközség a gyászhir vétele után a templomra azonnal négy nagy fekete zászlót tűzött ki, a frigyládát gyászleplel borította és 30 napig hagyja gyászban. Az ujév ünnepét megelőzőleg, szeptember 16-án *Büchler* Márton főrabbi, a híres hitszónok teljesen megtelt templomban oly remek beszédet és lélekrázó imát mondott, hogy a jelenvolt nagy és intelligens közönség könyveket hullatott. A hitközség rabbija a megdicsőült királyné lelkeüdvösségeért 30 napon át elmondja a szokásos halotti imát.

A **kőszegi** izr. hitközség Erzsébet királynéért szept. hó 21-én gyásztiszteletet tartott, melyen a katonai és polgári hatóságok képviselői és nagyszámú közönség veit részt. *Wiener* Márk dr. főrabbi emelkedett hangon méltatta az országos csapást, az ég áldását kérve a mélyen sujtott uralkodóra. A hatásos beszéd után imát mondott, *Goldstein* szombathelyi főkántor és kara gyászzsoltárokat adott elő, melyek mély hatást tettek a közönségre. A hitközség rendkívüli gyűlésen elhatározta, hogy a gyászeset alkalmából 30 napon át emlékmécszet éget, a kitűzött gyászlobogót a hitközségi épületen 30 napig meghagyja, Erzsébet királyné emlékét jegyzőkönyvileg megörökíti és király ő felségéhez hódoló részvétfőliratot intéz.

A **békéscsabai** hitközség a királyné lelkiüdvéért szept. hó 22-én gyászleplel bevont templomában gyásztiszteletet tartott, a melyen a polgári és katonai hatóságok mind képviselve voltak. A város minden üzlete, zsidó és keresztény egyaránt, zárva volt az istentisztelet tartama alatt. Az istentisztelet után a *két órnagy a főrabbi urnát tiszteltet.*

A **kaposvári** hitközség előljárósága *Bakonyi* Ferencz dr. elnöklete alatt rendkívüli ülést tartott, melyben elhatározta, hogy a királyné halála fölött érzett mély gyászának jegyzőkönyvében kifejezést ad, ő felsége iránti mély részvétét hódoló tisztelettel a trón zsámolya elé juttatja, a templomon kitűzött gyászlobogót 30 napig hagyja, s ezen idő alatt a főrabbi által Kadis imát mondat, a templomban az iskolai növendékek és a közönség számára külön-külön gyásztiszteletet rendeztet. Végre, hogy az Erzsébet szoborhoz 100 forinttal járul és saját szegényei közt 50 forintot kioszt. A két gyásztisztelet szeptember hó 22-én tartatott meg a fekete drapériával bevont templomban. A hitközség iskolájának növendékei tanítóik vezetése alatt reggel vonultak a templomba, hol a reggeli ima után a növendékek a »Ha az Isten kedvesinket« elénekeltek és *Serényi* Mór igazgató-tanító szép, megható gyászbeszédet tartott, melynek befejezésével ismét gyászenek következett. Dél előtt 11 órakor kezdődött a közönség részére a gyásztisztelet, a melyen az egyes felekezetek, az összes hatóságok fejei, *Mádr* Gyula alispán, a polgármester, katonai tisztikar, a főgymnázium igazgatója, a főgymnázium és a polg. leányiskola ifjusága és a zsidó nőegylet teljes választmánya megjelentek. A gyásztisztelet imarészeit, a

16. zsoltár, a mit *Lieberman* Ármin főkantor adott elő az énekhar által előadott »Siviszi« és a »Ha Isten kedvesinket« kezdetű gyászének voltak. Ezek után *Herzog* Manó dr. főrabbi ékes beszédben ecsetelte a fenséges királyasszonyt mint nőt, mint hitvest és mint anyát és végül a nemzet védő asszonyát. A beszéd után a kántor az »Él-molé rachamim« mondotta el és az énekhar a gyászadal III. versszakaszát énekelte.

A **liptószentmiklói** hitközség a királyné elhunyt alkalmából szeptember 22-én képviselő-testületi ülést tartott, melyen *Schlesinger* Náthán dr. hitk. elnök emelkedett hangon tartott beszédben emlékezett meg a nemzeti gyászcím indítványára egyhangulag kimondták, hogy a templomban az elhunyt királyné lelkiüdvéért 30 napig gyászmeccs égjen. Az iskolában és a templomban gyászistentisztelet tartassék. A hitközség mély gyászának jegyzőkönyvileg adjon kifejezést.

A zsidó-iskolában nagyszámu közönség jelenlétében folyt le a gyászünnepély. *Fischer* Lipót igazgató-tanító szép beszédet intézett a növendékekhez, *Pick* Jakab alkalmi ódát szavalt. A feketével bevont templomban délután volt az ünnepélyes gyászistentisztelet, melyen a hatóságok *Kürthy* Lajos főispán vezetése alatt mind megjelentek és nagy áhitattal hallgatták végig *Singer* Vilmos főrabbi költői ihlettel és szónoki hévvel tett beszédét. *Schwalb* Rubin főkantor héber és magyar gyászadalokat énekelt. Egy helybeli magyar lap azt írta az ünnepély után megjelent számában, hogy a többi felekezetek elmehettek volna a zsidó templomba hazafiságot tanulni, aminek tanácsolására a nemzeti vidéken van is ok.

A **kunfélegyházi** hitközség szeptember hó 19-én *Erzsébet* királyné lelkiüdvéért gyászistentiszteletet tartott, melyen a város legintelligensebb polgárai, a honvédtisztikar és közintézetek képviselői mind megjelentek. *Adler* Illés dr. ó-budai főrabbi magasztos gyászbeszédben méltatta a nemzet veszteségét. Királyné szobrára a hitközség 100 koronát szavazott meg s elhatározta, hogy a gyásznap évfordulóján örökön-örökké gyászistentiszteletet fog tartani.

A **temesvár-gyárvárosi** hitközség a királyné elhunyt alkalmából közgyűlést tartott, a melyen *Schwarz* Lajos lendületes hangon emlékezett meg a nemzeti gyászcím. A közgyűlés az elnök indítványára a következőket határozta: A királyné nevére 1000 frtos alapítványt alkot, melynek kamatait a királyné halála napján a szegények között osztja ki, továbbá 30 napon át gyászlobogót tart kítüzve az Istenházában, 30 napon át Kadisimát végezteti. A gyászistentiszteletet szept. hó 22-én tartották meg a zsúfolásig megtelt templomban, hol igen szép számmal volt jelen a katonai hatóság, a megyei és városi hatóság, a községi tantestület. A nemzeti gyászcím *Singer* Jakab dr. főrabbi méltatta oly meghatóan, hogy könyeket csalt a hallgatóság szemébe. A pompás beszéd után *Sontag* főkantor reczitált néhány zsoltárt és az énekhar »Ha az Isten« című énekkel fejezte be az impozáns gyászistentiszteletet.

A **komáromi** hitk. *Vásárhelyi* Domokos dr. elnökléte alatt tartott gyűlésén emlékezett meg a megrendítő halálesetről s az előzőleg tartott előjárói gyűlés javaslata szerint elhatározta, hogy a királyné áldásos emlékét jegyzőkönyvbe iktatja, hitk. templomában szeptember 21-én délután 5 órakor tartandó ünnepélyes gyászistentiszteletnél testületileg gyász ruhában jelenik meg. A hitközség hat hónapon keresztül fekete pecsétet használ, a királyné emléksobrára 100 koronát szavaz meg. A gyűlés felállva hallgatta végig az előterjesztést és a

király Ő felsége iránt hódolatteljes, legmélyebb részvétét kifejezve, egyhangulag elfogadta a javaslatot. Az ünnepélyes gyászistentiszteleten a városi tanács a katonai helyőrség és a vármegye tisztikarának előkelői, élükön *Sárközy* főispánnal, továbbá a törvényszék, pénzügyigazgatóság és más hivatalok meg testületek képviselői nagyszámban jelentek meg. Ott volt *Tuba* János orsz. képviselő is. A gyászbeszédet, mely a nemzet veszteségét előkelő módon, mély tudással és költői lendülettel méltatta, *Schmitzer* Armin dr. főrabbi tartotta, míg a gyászénekéről *Kurzmann* főkantor ismert művészetével gondoskodott.

A **bonyhádi** Congr. hitközség szept. 22-én gyászistentiszteletet tartott, a melyen az egész város intelligenciája vallásfelekezeti különbség nélkül vett részt. A gyászbeszédet *Rosenthal* Tóbiás dr. főrabbi tartotta, könyekre indítva a nagyszámu hallgatóságot. A beszéd után nyitott frigyláda előtt szivreható imát mondott a királyné lelkiüdvéért. A hitközség *Kun* Mór elnökléte mellett tartott választmányi ülésén 200 frtnyi alapítványt létesített a királyné emlékére, melynek kamatai minden évben a szerencsétlen nap évfordulóján szegényeknek lesznek kiosztandók.

Az **enyingi** hitközség királyasszonyunk lesújtó gyászos elhunyt fölött érzett fájdalomnak jeléül a múlt hó 27-én gyászünnepélyt tartott. A gyászpompával ékesített templomban megjelent Enying község színe-java; a helyi hatóság a XI. izr. községkerület elnöke: *Wertheim* Armin. A gyászünnepély kimagasló és emlékezetes része *Klein* Arnold dr. veszprémi főrabbi költői ihlettségű gyászbeszéde volt, az énekrészeket *Wertheimer* Ede hitközségi kántor látta el.

A **pesti** izr. hitk. elemi és polgári leányiskola megható módon tartotta meg szeptember 14-én a királyasszony elhalálása felett gyászistentiszteletét. Az intézet alkalomszerűen földiszített imatermében az ifjúságon kívül szép számu közönség jelent meg, míg az előjáróságot *Schweiger* Márton képviselte. Az ifjúsági énekhar gyászénekekkel nyitotta meg az ünnepélyt, mire *Halász* Náthán igazgató hatásos emlékbeszédet mondott, mely többeket könyekre fakasztott. Erre *Lazarus* Albert hitk. kántor elrecitálta az »Él-molé rachamim«-t, melynek végétél egy férfi négyeskar énekelte el a »Michtom l'dovid« kezdetű zsoltárt. Befejezésül az igazgató bejelentette, hogy az intézet egy »Erzsébet krajczáregylet« című segélyalapot létesít, melynek célja szegénysorsu növendékeket a szükséges tankönyvekkel, esetleg egyéb segélylyel támogatni.

A **szászvárosi** hitközség szeptember hó 29-én gyászistentiszteletet tartott *Erzsébet* királyné emlékére. Eljöttek mind a hatóságok, a ref. gimnázium tantestülete, a papok, a katonaság diszben *Hersch* őrnagy vezetése alatt (a ki nem csak névl. zsidó, hanem templombajáró meggyőződéses jó hívünk). A gyászbeszédet sok tudással és nagy hatással *Rosenblüh* Jenő főrabbi mondotta fehér halottas ruhában. A kántor 91. zsoltárt, magyar éneket (Ha az Isten) és a szokásos halotti éneket, az Él-molé rachamimot énekelte el.

Kurticson a chevra-kadisa *Reinitz* Ignác elnökléte alatt szeptember 19-iki közgyűlésén elhatározta, hogy *Erzsébet* királyné emlékét jegyzőkönyvileg megörökíti, a 30 napi gyászidő tartama alatt örök méccset éget, ünnepnapokon a megemlékezés imáját (mázkir) mondatja érte örök időközön át és egy évig, valamint halálának évforduló napján a rabbi kadist mond. A *nögyylet* *Deutsch* Etelka elnökléte alatt tartott közgyűlésen elhatározta, hogy a frigyláda elé új függönyt (Poróchest) készített *Erzsébet* királyné nevével, a melyet csak is halálának

évfordulóján lesz szabad a szent szekrény elé kitenni; az Erzsébet királyné alaphoz tehetségéhez képest hozzájárul. — A hitközség Haas Márkus elnöklete alatt tartott közgyűlésen elhatározta, hogy Erzsébet királyné emlékéét jegyzőkönyvileg megörökíti és gyászistentiszteletet tart. A szeptember 21-iki gyászistentiszteleten a feketével diszitett templom felekezeti különbség nélkül zsufolásig megtelt. A 14, 16 és 49-ik zsoltár eléneklése után Markovits Mór rabbi a nyitott frigyszekrény előtt megható imát, majd emlékbeszédet mondott. A 90, 91 zsoltár után végül kadist mondott a királynéért. Az isteni tisztelet a frigyszekrény előtt recitált, Él molé rachmimmal végződött. A templomból a közönség az iskolába vonult, hol Fischer Mór tanító megható szavakban beszélt a nemzeti gyászról.

A kis-czelli hitközség a királyné elhunytáról Szeptember 22-én tartott rendkívüli választmányi ülésén emlékezett meg és Scheiber Bernát hitk. elnök megható bevezető beszéde után elhatározta, hogy jegyzőkönyvileg fejezi ki részvétét, a templomban 30 napon át méceszt gyujtat és kadiš imát mondát. Scheiber Bernátné kezdeményezése folytán »Erzsébet-jótekonysági nőegylet« alapítására is megtették a kezdő lépéseket. Gyászistentiszteletet szeptember 27-én tartottak a zsinagógában, melyre alkalmi szónokul Weisskopf Arthur dr. rabbijelöltet hívták meg. A gyászlepellet bevont imaházban megjelentek az összes helyi hatóságok. »Ha az Isten kedveseinket« kezdetű gyászadal eléneklése után Weisskopf dr. lendületes beszédben méltatta a nemzeti gyászt, a szónoklat után a kántor kar- és orgonakisérettel az »Él molé rachmim« kezdetű imát recitálta, mire a szónok a frigyszekrény előtt kadist mondott.

A facseti új templomban szeptember 25-én a hatóságok és a kerületi hitfelek jelenlétében tartatott meg a gyászistentiszteletet dicsőült királynéknak lelki üdvéért a következő programmal: 1. Adonai mo odom, 2. Siviši 3. Steiner. Ignác rabbi gyászbeszéde, 4. héber ima, 5. Él molé rachmim, 6. Ének: Ha az isten, 7. ima a királyi házért, záró ima, kadiš. A község határozata folytán minden halott emlékeztetőkor első sorban említik meg királynéknak nevét.

A 23-ik temesvári izr. közégkerület elnöksége a hozzátartozó Temes-, Arad- és Krassószörény-vármegyék összes hitközségeinek nevében megdicsőült királynéknak elhunytá alkalmából, Ő felsége, a királyhoz, az országos iroda. útján részvétfeliratot intézett.

A csabrendeki hitközség szeptember hó 22-én tanácsstermében gyászgyűlést tartott, melyet Böhm Vilmos hitközségi elnök megnyitván, Löb Ignác képv. tag tolmácsolta a nemzetünket ért veszteséget. Ezután elhatározták, hogy a királyné emlékéét jegyzőkönyvben örökítik meg, a gyászlobogót 30 napra kitűzetik, a hitközség hivatalos levelezéseinek 30 napig gyászkeretű papírt és fekete pecsétet használ, egy évig a királyasszony lelkiüdvéért minden szombaton imát mondát, a hitközség tagjai a királyné szobrára vagyoniukhoz képest hozzájárulnak. A közgyűlés után a feketével bevont templomba vonultak a gyászistentiszteletre, melyen megjelentek az összes helyi hatóságok és testületek képviselői. Goldstein József gyászchorallal nyitotta meg az ünnepélyt. majd Winkler Sándor dr. rabbi határozó beszédben méltatta a nemzet keservét. A beszéd után a kántor az »Egyenlőség« által kiadott héber imát mondta el, végül a templomi énekkar »Ha az Isten kedveseinket életükből kiszólítja« kezdetű gyásznémet adta elő. Ezzel az ünnepély véget ért.

A németpalánkai hitközség és Chevra-Kadisa szept. hó 21-én tartotta meg Erzsébet királyné emlékére a

gyászistentiszteletét. A feketével bevont templomban megjelentek az összes hatóságok és egyesületek. A gyászbeszéd megtartására a hitközség a mohácsi főrabbit, Flesch Armin drt hívta meg, ki felejtethetetlen benyomású beszédet mondott. A németpalánkai hitközség és Chevra-Kadisa a királyné szobrára 50 frtot szavaztak meg. A Kadis-imát 30 napig mondatják.

A keszthelyi hitközség Erzsébet királyné elhunytá alkalmából szept. hó 15-én rendkívüli ülést tartott, melyen Hoffmann Soma dr. hitk. elnök megható szavakkal tolmácsolta a hitközség fájdalmát. Az elnök indítványára a hitközség jegyzőkönyvben örökíti meg a királyné emlékéét és ennek életnagyságu képét megszerzi a tanácssterem számára, a templomon a gyászlobogó 30 napon át kitűzve marad, ugyanennyi időn át a királyné lelkiüdvéért a Kadis-imát mondatja el, végül, hogy gyászistentiszteletet tartat, mely szept. 20-án történt meg a város testületei jelenlétében. A gyászistentisztelet alatt, melyen Büchler Sándor dr. főrabbi megrázóan ecsetelte a nemzet gyászát, a keresztyének üzletei is zárva voltak.

Az aradi izr. nőegylet Neumann-Fürst Mária asszony elnöklete alatt szeptember hó 26-iki ülésén Rosenberg Lipót hitközségi főjegyző szép emlékbeszéde után elhatározta, hogy a nőegylet gyászát jegyzőkönyvében megörökíti, az Aradon emelendő Erzsébet szoborra 200 koronát ad. Az ülés ugy Rosenberg főjegyző, mint az elnök asszony megnyitó beszédét egész terjedelmében jegyzőkönyvbe vétette.

A csaczi hitközségben rendezett gyászistentiszteleten Friedmann dr. zsolnai főrabbi mondott megható gyászbeszédet.

A kunszentmiklósi izr. hitközség, Erzsébet királynéknak gyászos elhunytáknak emlékére szeptember hó 28-án gyászistentiszteletet tartott, mely alkalommal az ujonnan épült templom megtelt gyászoló közönséggel. A gyászbeszédet Bárány József dr. kecskeméti főrabbi tartotta, mely valóságos remekmű volt. Az előirt zsoltárokat Marmorstein Salamon h. rabbi recitálta el hatásosan.

A zsolnai hitközség szeptember hó 21-én a királynéért gyászistentiszteletet tartott, melyen megjelent a városi hatóság képviselője is. Az ünnepélyt gyászdallal kezdték, ezután Neumann M. kántor mondotta az Él mole rachmimot. Majd Friedmann Dávid dr. főrabbi ecsetelte a szörnyű nagy csapást, mely ugy meghatotta a hallgatókat, hogy a zsufolásig megtelt templomban sokan hangosan zokogtak. A beszéd után magasan szárnyaló imát mondott az elhunytáknak lelki üdvéért a nyitott frigyszekrény előtt. Az istentiszteletet a Hymnus rekesztette be, melyet az egész közönség állva énekelt.

A dévai Chevra-Kadisa szeptember hó 18-án rendkívüli közgyűlést tartott, melyen Roth Bernát egyleti elnök meleg hangú megemlékezése után a közgyűlés elhatározta, hogy a miniszterelnök útján részvétfeliratot intéz ő Felségéhez. A királyné lelki üdvéért egy éven át a templomban lelkiméceset éget és mindennap Kadis imát mondát. A királyné emlékéét egy 600 koronából álló alapítványal is megörökíti, melynek kamatai évenként az arra érdemes dévai szegények között, felekezetre való tekintet nélkül, fognak szétosztatni.

Trsztenán Bronner Miksa elnök indítványára elhatározta a hitközség rendkívüli közgyűlésén, hogy a járás egyetlen zsinagógájában nagy gyászünnepet tart. A gyászistentisztelet szept. hó 20-án folyt le. Hochfelder kántor után Duschinszky námesztói főrabbi méltatta a nemzeti gyászt s a nyitott frigláda előtt szép imát mondott, a kántor pedig az Él-molé rachmim és a 102. zsoltárt énekelte, a mivel a gyászünnepelet véget ért. A hatóságok közül

senki sem jelent meg a zsidók istentiszteletén. A Chevrá a gyászév tartama alatt hazkarát mondat. A hitközség iskolájában is volt gyászünnepély.

A tabi orth. hitközség szept. hó 19-én rendezte gyászistentiszteletét. A feketével bevont zsinagógában megjelent gróf *Welsersheimb* Zenó, osztrák miniszter és táborszernagy neje, továbbá az összes helyi hatóságok és testületek. *Breuer* Bernát főrabbinak rövid beszéde után a másodkántor zsoltárokat és az »Él-molé rachamint« reczitálta, majd a hitközség titkárja, *Adler* Lázár tanító magyar megható imát mondott az uralkodó házáért és a hazáért, magyar imával és Kadissal véget ért a gyászünnepély.

Káloz, fejemegyei nagyközségben *Magyar* József dr. intézkedésére szept. 27-én tartottak a templomban gyászistentiszteletet, melyen a községi előjáróság, képviselőtestület, a reform. lelkész és előjárói testületileg vettek részt. A gyászbeszédet *Löwy* Gusztáv dr. rabbi tartotta. Az imaszékről *Friedmann* József kántor-tanító gondoskodott.

A nagykanizsai nőegyesület *Vidor* Samuné elnökle alatt, az ő lendületes megnyitó beszédére elhatározta, hogy a királyné emlékét jegyzőkönyvben megörökítik, ő felségéhez az orsz. iroda útján részvétiratot intéznek, 2000 koronás alapítványt létesítenek, melynek kamait évente szept. 10-ikén humanus czélra fordítják, mozgalmat indítanak helyben egy mellszobor felállítása iránt.

A **csokonyai** hitközség szeptember 22-én tartotta meg gyászos emlékezését. A zsinagógában az *ev. ref. egyház énekkarának éneke* után a zsidó kántor következett. Majd nagyatádi *Löwy* Ferencz dr., főrabbi imádkozott héberül és eszmékben gazdag beszédet mondott. A beszédet rövid ima követte. Bezárólag ismét a kántor énekelt, végül pedig az énekkar mondta el a »Szózat«-ot.

A **sárbogárdi** izr. hitközség ünnepélyes gyászistentiszteletét szept. hó 22-én tartotta a feketével bevont templomban, hol a hatóságok s a keresztény értelmiség teljes számmal jelent meg. A kántor a 16-ik zsoltárral kezdte az istentiszteletet, a mire *Löwy* Gusztáv dr. ódai szárnyalású, szép emlékbeszédet mondott, s végül a királyné lelkiüdvéért, a trón és a haza jólétéért imádkozott. A szokásos Hánószén-tesuó, Él-molé-ráchámim és a 49. zsoltár voltak az ünnepély többi pontjai.

A **kunmadarasi** hitközség szept. hó 20-án áldozott a királyné emlékének, melyen *Schück* Salamon karczagi főrabbi nagy hatással mondott gyászbeszédet Erzsébet királyasszony felett. A felekezeti különbség nélkül megjelent közönség zsufolásig megtöltötte a gyászba öltöztetett templomot. Az Erzsébet szoborra Klein Mór a hitközségben gyűjtést rendezett.

A **hatvani** zsidó hitközség szept. hó 22-én tartotta meg Erzsébet királyné emlékére kegyeletes gyászistentiszteletét, mely alkalommal a lakosság minden rétegéből, felekezeti különbség nélkül, nagy számban összesereglett kövönseget *Adler* Vilmos dr. főrabbi, költői szárnyalású gyászbeszédével könnyekre indította. *Freund* Márk főkántor magyar zsolozsmákat énekelt.

A **szigetvári** hitközség szeptember 29-én rendezte, Magyarország nagyasszonyának lelkiüdvéért gyászistentiszteletét. A templom, mely mély gyászt öltött, zsufolásig megtelt hallgató közönséggel, az összes hivatalok és egyletek képviselőivel. *Lewin* Dávid, főkántor alkalmi gyász-imájának elvégzése után, *Flesch* Ármin dr. mohácsi főrabbi, nagyhatású gyászbeszédével könnyekig meghatotta hallgatóságát. A főrabbi az istentisztelet végén kadist mondott a királynéért.

Az **abádszalóki** orth. hitközség szeptember 19-én gyászistentiszteletet rendezett, a zsinagógában a helyi hatóságok, az ipartestületek, a ref. pap és más notabilitások jelenlétében. Néhány zsoltár reczitálása után *Weisz* Fülöp kántor mondta el a szokásos imát a boldogult királyné lelkiüdvéért. A gyászbeszédet *Weisz* Mór dr. törökszentmiklósi főrabbi magyarul, *Schüek* Salamon ker. főrabbi németül mondotta, s az utóbbi a királyért és hazáért is imádkozott. A gyászistentiszteletet megelőzőleg közgyűlés volt, melyen *Gróf* F. Gyula hitk. elnöknek a nemzeti gyászt méltató szavai után a következőket határozták: A királyné lelkiüdvéért 30 napon át kadist mondatnak, a gyászlobogókat úgy a templomán, mint az iskolán 30 napig kint hagyják. Királynénk felett érzett fájdalmát a hitközség jegyzőkönyvben fejezi ki. A királyhoz részvétfeliratot intéz.

A **temes-rékási** izr. hitközség szept. 22-én a királyné emlékére ünnepélyes gyászistentiszteletet tartott, mely alkalommal a feketével bevont templomot gyász-közönség színültig megtöltötte. A gyászbeszédet *Löwy* Mór dr. temesvári főrabbi mondotta, mely benyomást keltve. Az istentiszteleten az összes helyi hatóságok és *Sternthal* Salamon elnök vezetése alatt a temesvári hitközség küldöttsége is megjelentek.

A **vág-sellyei** izr. hitközség szept. hó 21-én gyászistentiszteletet tartott, a melyen a város és a környék színejava résztvett. *Danzig* Mark főrabbi megható beszéde után *Danzig* Samu rabbijelölt szép magyar beszédben méltatta királynénk dicső emlékét.

A tizedik izr. községkerület részvétfelirata Ő Felsőséghez így hangzik:

Császári és Apostoli Királyi Felsőség!

Legkegyelmesebb Urunk!

Inkább könyvekben, mint szavakban ömlenek mélyen sebzett, bánatos szívünkben ama érzelmek, melyek egész lényünket átrezgik a nagy, a kimondhatatlan nagy csapás fölött, mely páratlan, angyali jóságú királynénk hirtelen elhunytá által Felsőgedet és a hazát érte. A prófétával fölajdulunk: »Tekintsetek felénk, nézzétek, van-e seb a mienkhez hasonló?« Csak sirni tudunk, könyeket, keserű könyeket hullatunk, de, fájdalom, a határtalan veszteséggel szemben egyetlen vigasztaló szóval sem közeledhetünk Felsőged legmagasabb trónjához. Érezzük: könyekkel könyeket szárítani nem lehet!

Templomaink gyászba borultak, imákat rebegünk a Mindenhatóhoz megdicsőült Királynénk, hazánk ezen jóságos nemtőjének lelki üdvéért és midőn emberi gyarlóságunk tudatában vallásunkból meritett megadással elmondjuk: »Isten adá, Isten vevé a dicsőültet, legyen az Örökkévaló neve áldott!« egyszersmind legforróbb fohászainkat küldjük az Egek Urához: Tartsa meg jóságos Atyánkat, szeretett Királyunkat az egész világ által méltan csodált lelki erejében, hogy e nehéz csapást elviselhesse, óvja meg minden további bútól és bánattól, áldja meg állandó egészséggel, hosszú élettel, hogy igazságos jogara alatt álló milliók javának szentelt atyai gondoskodását boldogan és boldogítóan még soká, igen soká folytathassa.

Kik alattvalói hűséggel vagyunk Császári és Apostoli Királyi Felsőgednek. Szegzárd, 1898. szeptember 16-án, legalázatosabb szolgálai a tizedik (tolna- és baranyamegyei) izr. községkerület, **Leopold Sándor** elnök.

A zsidók ethikai szelleméről.

Olaszország egyik legkiválóbb írója és publicistája, *Ferrero Guglielmo* legújabb művének »Az ifjú Európa« címűnek van egy fejezete, mely a németországi antiszemitizmussal foglalkozik. Ennek a nagyérdékű fejezetnek egy részét fordította le lapunk részére az olasz irodalom egyik legjelesebb ösmerője Magyarországon: dr. *Rudan Amadé* miniszteri titkár és a budapesti keleti akadémia rendes tanára, ki az általa fordított résznek ezt a címet adva: »A zsidók ethikai szelleméről«.

Íme a ritka nagybecsű dolgozat:

A ki hosszabb ideig Németországban tartózkodott, észrevehette, hogy a zsidó szellem átjárja a német társadalmat, de a nélkül, hogy a német nép szellemével egy homogén egészzé vegyülne. Össze lehetne hasonlítani a zsidó szellemet Amerika ama nagy folyóival, melyek a sós oceanba torkolnak és az eredeti irányt és gyorsaságot megtartva, utjukat még sok mértföldön át folytatják, a nélkül, hogy vizeiket a tenger sós vizével vegyitenék.

A zsidó szellemnek ezen viszonya a német társadalomhoz, visszatükröződik azon különös helyzetben, melyet a zsidó származású német nagy írók foglalnak el hazájukban. A zsidó írónak sikerül majdnem mindig a német társadalomra oly nagy hatást gyakorolni, milyent gyakran még a legnagyobb német író sem képes elérni. De még sem bír magának teljes és elosztatlan tetszést kivívni. A nagy közönség bámulja őt, de érzi, hogy van benne valami, ami idegenszerű és visszatetsző.

Heine óriási befolyást gyakorolt Németországra. Mindenki olvassa műveit és bámulja fájós keserű gunyjának finom és rettenetes élet, de majdnem minden német ember azt találja, hogy muzsájának némely nyilvánulása visszatetsző. Az egyik azt tartja felőle, hogy nagyon frivol; a másik, hogy nagyon epés; a harmadik, hogy erkölcstelen; a negyedik, hogy nem értette meg Németországot és igazságtalan és kegyetlen volt hazájával szemben. Költeményeit egy édes és izletes, de mérges gyümölcsnek tekintik és ennél fogva az ifjuságnak szánt klasszikus olvasmányok közé nincsenek is felvéve. Heinek nincsen szobra és nincsen hivatalosan elismerve Németország legnagyobb költői egyikének. A német bámulja Heinét, de mint valami szeles gyermeket, kinek számos hibáját el kell nézni fényes szellemi tulajdonságai kedvéért.

Egy másik példa erre Nordau Miksa. Kevés író hatott annyira Németországra, mint a Conventionele Lügen híres szerzője; kevésnek sikerült könyveit oly szerencsével eladni; kevés lett annyira dicsérve és ócsarolva; átható és sokoldalú szelleme átjárta a germán ködöt mint egy tüzes meteor, oly meteor azonban, mely maga után mint az égetett kén fullasztó szagát hagyja. Kritikáiban a németek valami visszatetszítőt találnak és a szerzőt egy jövevénynek tekintik, aki, más országból származván, magaviseletének némely szokatlanságainál fogva, visszatetszést szül. Ezen tény megerősítést nyer a zsidó eredetű német írók csodálatos vándorlási kedvében. Németországban nyomtatják könyveiket és erkölcsileg hazájuk levegőjét szíjják, de más országban laknak. Marx Károly Londonba vándorol; Heine, Nordau Párisban telepednek le; önkéntesen elhagyják azon országot, melyben, habár bámulva és ünnepeelve, némileg idegeneknek érzik magukat. Mintha csak akkor éreznék magukat Németország igazi fiainak, mikor távol vannak anyjuktól, mert a távolságban elismulnak azon mély jellemeltérések, melyek az anyát gyermekeiktől különválasztják. Ugyanezt lehetne mondani Lassalle Nándorról. Ékesszólása, szelleme lelkesítő tüze, kalandor életének regényessége rokonszenvet ébresztenek;

de mérhetlen gögje és hiúsága, polémiáinak maró gunyja visszatetszést szülnek a nyugodt német jámbor lelkében.*

Ezen tagadhatlan jelenségek egy mély pszichológiai különbséget tételnek fel a zsidó és azon ariai fajok közt, melynek körében a zsidó él.

A zsidó faj nemzeti vonása az ethikai szellem, mely a társadalmi erkölcsök és hazugságok kritikája iránti előszeretetésben és a társadalmi előítéletek ellen folytatott harcában nyilvánul. Az ó-világban Görögország missziója esthetikai és bölcsészeti; Romáé politikai és társadalmi; a zsidóság missziója ethikai misszió, azon különbséggel, hogy míg Görögország és Róma szerepe már régen befejezést nyert, a zsidó nép még most is folytatja fájának százados munkáját. Régebben az ethikai szellem a prophetismus alakját öltötte fel, a mi nem más mint a társadalom erkölcsének, ellenmondásainak és ellentétéinek szenvedélyes kritikája, óriási kísérlet egy logikusabb, őszintebb és kevésbé hazug morál megteremtése iránt. Jézus, az utolsó és legszerencsésebb própheta és a leg-sémibb typus, melyet a zsidó nemzet valaha teremtett, egy nagy morális reformnak a hirdetője; a zsidó irodalom nagy terményei, Jób könyve, a proféták, az Evangeliumok mind megannyi erkölcsi poémák.

A faj jóslói termékenysége azonban még mindig nem merült ki: csak alakot változtatott. A socialismus nagyjában két zsidónak, Marx és Lassallenak műve. A socialismus pedig alapjában nem más mint a mostani társadalmi rendszernek éles kritikája. Marx ugy szólván a tőkés társadalomnak Jezsáiasa Nordau pedig az erkölcs kritikájának talán legolvasottabb művét írta meg.

Az erkölcsi kritika iránti szenvedélyt, mely annyira élénk a zsidó nagy szellemekben, az egész fajban is megtaláljuk. Elég hozzá a német socialismus alkotó elemeit szemügyre vennünk. A német socialisták egy nagy részét a zsidó jómódu polgárság képezi. A régi ethikai szellem, a faj örökös elégtelensége a világ erkölcsi szervezete ellen az, ami kergeti ezen vagyonos bourgeois-kat a socialisták taborába.

Nem lehetne azonban állítani, hogy a zsidó vidáman teljesíti misszióját. Egyetlen egy nép sem árasztott annyira buskomorságot maga körül, mint a zsidó nép. A pesszimizmus krónikus állapota a zsidó léleknek, törvénye a zsidó gondolkodásnak. Az egész Ó-Testamentomra, kivéve talán az Énekek Énekét, mint egy őszi égboltra, melyből a könyvek zápora ered, szürke, egyhangu, ólom-szerű pesszimizmus nehezedik rá. Hiób könyve, a sémi szellem ezen Iliása, egy végnélküli siránkozás; a proféták mind a szerencsétlenség költői. A zsidó szellem nagy alkotásai mind szomorúak; minden zsidó lángész születése az emberiségre nézve egy vészirt jelent. Spinoza azt hirdette, hogy a jó és a rossz nem létezik; Marx, hogy a társadalom az osztályok kétségbeesett harcának a csatateré; Lassalle, hogy egy éreztörvénynél fogva a munkásnak soha sem lesz annyija, hogy meg nem halhat; Lombroso, hogy a lángész kóros állapot és a társadalom eredete a bűnben keresendő.

Az ethikai szellem és a pesszimizmus mellett a zsidó gondolkodásnak alapvonása a szélső tanok iránti hajlam, valamint működésének transcendentális tudata és tulbecsülése. A zsidó ész rendkívüli mély, de nem hajlékony és mindig szenvedélyes vagy egyoldalú. A dolgok bizonyos megnyilatkozásait bámulatatosan éles megvilágításban

* Hát Auerbach, hát Sanders, hát Stettenheim, hát Frankl L. A, hát Lazarus, hát Goldsmied és akit először kellett volna neveznem: hát Mendelssohn? — Nem németek-e minden izükben: Nem szeretettel és hálával tekint-e rájuk minden elfogulatlan német? Szerk.

tudja feltüntetni, belehatol a legrejtettebb részletekbe, de nem képes az események összekuszált, de szerves összefüggését felölelni.

A nagy sémi szellemek majdnem mindig tul-szenvedélyesek lévén, tanaikért annyira lelkesednek, hogy azokat abszolút igazságoknak tartják. Ennélfogva mindig a szélső teoriák is az abszolút állításokhoz hajlandók. Ezen kívül majdnem mind saját hivatásának transcendentális öntudatával bírnak, mely szemük előtt egyéniségüket, a természet és az élet többi dolgai rovására, mód felett nagyítja.

Többé-kevésbé mind megannyi Messiásnak tartja magát és meg van győződve, ha nem is vallja be, hogy hivatva van egy új világrendet teremteni. Ez az öntudat más-más alakban meg van a régi próphetákban, akik a Messiást megelőzik, meg van Jézusban, a ki hirdeti a mennyek birodalmát; meg van Marxban, a ki hirdeti a proletár forradalmat; meg van Lombrosóban, a ki az igazságszolgáltatás igazi mérlegeit hirdeti.

Az abszolút igazság és az abszolút erkölcs ezen állításában visszatükrözik, más alakban ugyan, annak a régi népnek mérhetlen gögje, mely magát Isten választott népének hirdette, mely, bár szegény, tudatlan és félig barbár, megvetette a nagy görög és római műveltséget és a nélkül, hogy azt ismerte vagy megismerte volna, meghódítani akarta.

Mikor az ember meg van győződve, hogy az abszolút igazság birtokában van és hogy hivatva van azt terjeszteni, a proschitismus reá nézve oly szervi szükségé válik, akár a táplálkozás és a szerelem. Az izraelita a proschitismus művészetével bír, sőt a propaganda a zsidó lángésznek talán legnagyobb alkotása. Az »apostol« és az »apostolatus« kifejezések az új Testamentumból erednek. Az emberiség egyik legdicsőbb napja az, melyben az apostolok indultak a római világ meghódítására, de nem azért, mert az a nap a kereszténység csiráját hordta magában, hanem mert attól a naptól a zsidók egy addig még ismeretlen művészetet kezdtek tanítani az emberiségnek, a művészetet, hogyan kell egy új eszmét terjeszteni. A tanterjesztő főtulajdonságai a hév és a szenvedély. Ezen két tulajdonságot pedig elsajátítani nem lehet, az vele születik az emberrel. Ennél fogva a tanítvány messze mögötte maradt a mesternek és a zsidó faj e téren még mai napig is tulszárnyalja a többieket. A zsidó majdnem mindig azon kellékek egyikével vagy másikával rendelkezik, melyek sikerre vezetnek. Ezen kellékek: vagy a szónoki tehetség, vagy a formák szingazdagsága és ragyogása, vagy a jelen pillanatnak és a tömeg szeszélyes izlésének öntudatlan felismerése, vagy a reklám szervezésének a művészete, vagy pedig a kitarító és makacs szívósság, melylyel a legkeményebb sziklát is összemorzsolja.

A zsidó jellemvonásai közül azonban különösen a pessimizmus és az ethikai szellem azok, melyek őt egy nagy történelmi funkció teljesítésére képesítették. Az ethikai szellem és a pessimizmus a kereszténység keletkezése óta a művelt világ két óriási erkölcsi erejévé vált, melyek a jelen szürke századvégben is oly erőt fejtenek ki, minőt eddig ritkán tapasztaltunk.

Mi az oka annak, hogy a zsidó faj annyira saturálva van ethikai szellemmel és pessimizmussal?

Felette nehéz erre felelni. Tagadhatalan azonban hogy pessimizmus és ethikai szellem rokon érzések, melyek az elégedetlenség és nyugtalanúság belső állapotának a reakcióját képezik. Lehetne mondani, hogy a zsidó képtelen a boldogságra és hogy örökös elégtelenség kinjaira van kárhoztatva. Mintha valaminek a hiányát érezné, mintha valamelyik belső, meg nem hatá-

rozható őszlön egy ismeretlen cél felé kergetné és gyötri magát, hogy azt el nem érheti. Az idegesség, melyet mai napon többé-kevésbé mindnyájan érezünk, kegyetlenül kinozza ezt a fajt, földézve benne bizonyos nyugtalanúságot, mely soha sem szűnik meg. Ezen örökös nyugtalanúság onnan is származik, hogy a művelt zsidó jelleménél fogva, szellemileg, erkölcsileg még mindig némileg idegennek érzi magát abban a tömegben, mely között él. Ezen jellemkülömbőség reá nézve gyakran a boldogulásnak becses eszköze; de egyttal kínzás, mert megnehezíti beletörődését a föle erkölcsileg és szellemileg annyira különböző környezetbe. Az ember pedig uralkodhat egy bizonyos társadalmi kört, szerezhet dicsőséget, hatalmat, gazdagságot, de ha jelleme nem felel meg azon nép általános jellemének, mely közt él, soha sem lesz boldog, mert egyénisége soha sem terjedhet el korlátlanul és mindig legyőzhetlen ellentétbe fog ütközni. Az emberiségnek a boldogulás felé tartó menetében a művelt zsidó nem tud lépést tartani avval a csoporttal, melybe belekerült; saját külön lépteivel akar menni, előre siet, zavart okozva a sorokban, lökdösve társait és kilépve a csoportból. Ugy gyakran sikerül neki a menet élére állani, de ott magára vonja mindazoknak a roszkodvét, kiket utközben meglökött és mindazoknak a bizalmatlanságát, a kik nem tudják megérteni, hogy miért nem akar a többiekkel egy sorban haladni.

H i r e k.

— Két anekdota. Azt kérdezik tőlünk, hogy Bartha Mislósnak kétféle cikkei, azok t. i., melyek a »Magyarország«-ban látnak napvilágot és azok, melyek a »Reggeli Ujság«-ban (másképen szemetes ujság) jelennek meg, hogy egyeztetetők össze? Felelünk egy anekdotával. Egy hajdani kocsisnak, kinek nagy becsvágy dagasztotta keblét és a kinek e mellett az a kiválóbb erénye volt, hogy valóságos művészettel — restellem kimondani, de az anekdotához tartozik — mondani valóságos művészettel tudott köpni, hirtelen fölvitte Isten a dolgát. A nagyravágyó ember szalont rendezett be, előkelő vendégeket fogadott, nagy szoárakat adott, a mivel persze még előbbre vitte a dolgát. Boldognak is mondta volna magát, ha egyetlen dolog nem bántotta volna igen nagyon. Nem tudott ugyanis leszokni a művészi köpésről, melyért hajdanában kocsisársai annyira irigyelték, de a mely új helyzetében, különösen a szalonban és különösen az előkelő vendégek előtt sok kellemetlenséget okozott neki. Csakhogy segített ezen is. A szalon mellett ugyanis kis kamrácskát rendezett be és a hogy megjött a kedve hajdani kedvtelésére, oda vonult vissza, hogy passziójának áldozzon, mi olyan jól esett neki. Bartha Miklósnak a »Magyarország« a szalonja és kis kamarája — a »Reggeli Ujság«, melynek alakjában, mint már egyszer konstatáltuk, a szemét, melyet Cséry Lajos ur szekerei kihordanak, a városba visszakerül.

Gratulációkat is kaptunk a héten a törvényszék ítéletéhez, mely büntetést szabott ugyan ránk, de a mely az »Egyenlőség«-nek annyi elismeréssel és dicsérettel adózik, hogy a büntetés mellette — úgy mondják — valósággal eltörpül. Van erre is egy anekdotánk. Túrán, az én szülőfalumban, sehoggy sem akarták elösmerni Mózsit, a szabadót, pedig mennyire vágyódott a lelke azután, hogy megadják neki is a »Reb« címet, melylyel csak az írástudókat tüntetik ki. De hát nem adták, mert Mózsit a világért sem volt írástudó, ha mindjárt hosszú kabátot is viselt, kalapja alatt rebe-sapkát és kezében méltóságot kölcsönző papi pálczát.

Egy napon Mózsi Kemecsen járt és mert ott épen bucsu volt és mert Mózsi kalapját le nem vette, csunyan megkergették, fenyegetve kiáltva utána: »várj csak, hunczut zsidó pap, hunczut zsidó pap! »A jámbor szabó, hogy feleségéhez visszakerült, nagyot sóhajtván, ilyen megjegyzést fűzött kalandjához. Rettenetes nép az a kemecsei, Goldelében, de az már igaz, hogy meg is adják az embernek a *hijáró tiszteletet*. Képzeld csak: »zsidó pap, zsidó pap!« kiáltozott utánam mindenki, míg itthon még mindig nem neveznek »reb Mózsi«-nak.

Bennünket is megczibáltak, de meg is adták hozzám a »reb« czimet. És ehez nekem gratulálnak? — Nos, ilyen tréfa sem fog többé rajtunk megtörténni. *A jövő héten ugyanis az »Egyenlőség« egyik kiváló jóakarója leteszi a lapért az 5200 forintot kitevő kaucziót.* Sz.

— **Följelentés.** *Tatai-Budasitz Vilmosné* Ó-Budán följelentette *Tóthfalussy Béla*, erzsébetvárosi plébánost, hogy őt (a följelentőt) évek óta elhagyott és sem vele, sem négy gyermekeivel nem törődött férje által ez év június 27-ikén távolléte alatt, tudta és akarata nélkül erőszakkal elvitt két fiugyermekét — *Tóthfalussy plébános* még azon a napon megkeresztelte, bárha a gyermekek elmondták a papnak, hogy ők zsidók akarnak maradni, hogy apjuk őket édes anyjuktól ennek távollétében vitte el, holott különben nem törődik sem velük, sem anyjukkal. A plébános azzal is megszegte a törvényt, hogy a megkeresztelt gyerekeket a zsidóhitközségnél ki nem jelentették és hogy a hitközséget a megkeresztelésről, mint ezt a törvény megköveteli, nem értesítette. *Tóthfalussy* ellen a kartársai között is nagy az indignáció, hogy megkeresztel akárkit, anélkül, hogy a keresztény vallásba beavatná, a nélkül, hogy meg volna neki a legcsekélyebb biztosítéka is arra nézve, hogy akit megkeresztel, meg is marad kereszténynek, mint ezt neki az egyházi törvények megkövetelik. A *Tatai-gyermekeket* pl. még csak egy apró imára sem tanította, hanem amint hozta őket az atyjuk, rögtön megkeresztelte őket. Nem tanította és nem taníttatta az atyjukat sem, kit szintén megkeresztelt, miről a plébános az illetékes rabbit szintén nem értesítette, mint ez kötelessége lett volna. *Tatainának* arra a kérdésre, hogy miért nem készítette elé férjét, mert hát ha rá ragadt volna valami erkölcs-féle, — *Tóthfalussy* azt felelte, hogy ő *zsidó svihákokat nem tanít.* (S megkeresztelni igen? — Szerk.) Megemlítjük, hogy az erőszakkal megkeresztelt két gyermek, kiket atyjuk a keresztelés után visszavitt anyjukhoz és kikkel nem törődött azután sem, csak úgy, mint azelőtt. — anyai részről való nagyatyjukkal szorgalmasan eljárnak a zsidó templomba; eljárnak a katolikus hitelemezőhöz is, mert arra kötelesek, de otthon zsidó hittant tanulnak, mert ők, így mondják, azon a valláson akarnak maradni, melyen édes anyjuk van, ki gondjukat viseli és nem azon, melyre atyjuk lépett, ki súlyos betegségek alatt sem nézett feléjük. Ilyen gyümölcsöket érlel egy papnak a téritési buzgalma (melyet másnak is lehet elnevezni), ki könnyelműen szolgáltatja a keresztiséget olyanoknak is, kiket nem tart érdemeseknek arra sem, hogy a nagy aktusra előkészíttesse őket.

— **A terézvárosi iskolaszék,** mint előző számban előre jeleztük, az elhunyt *Szászy László* kuriai bíró helyére új elnököt választott. A közbizalom előre is *Tenczer Pált* emlegette ezen előkelő nobile officium betöltőjeként s a választás napja, az elmúlt hét szombati, csakugyan a főváros e közérdekű tevékenységben ki nem fáradó egyéniségének juttatta a nagy felelőséggel járó fizetéstelen tisztséget. A választás egyhanguan történt és méltán esett *Tenczer Pálra*, aki régi munkása a főváros

közoktatásügyének s már a 60-as években is díjtalan magyar kurzusokat rendezett. A megválasztottat *Stieber Vincze*, apátplébános üdvözölte meleg hangon, s ama érdemeknél fogva, melyeket *Tenczer* a főváros oktatásügye körül szerzett, *Szászy* méltó utódját köszöntötte benne.

— **A szegény diákokért.** A dohányutczai zsidó templomban, sátoros ünnep első napján, szombaton, hitshónoklata tárgyául érdekes tárgyat választott *Kohn Sámuel* dr. főrabbi. A szegény diákok érdekében beszélt, akik nagy tömegben keresik föl a főváros tanintézeleit s a vidékről idejönnek, hogy jövő boldogulásuk alapjait itt rakják le s itt szerezzék meg tudásukat, melylyel a közélet és társadalom különféle téerein szolgálatot tehetnek a magyar nemzetnek. E diákok nagy része azonban nem hoz egyebet magával mint képességeket, szorgalmat, erős elhatározást és sok, sok jó reménységet. Mindebből azonban megélni nem lehet, s így a diákok közül sokan nyomorognak. Hogy mekkora köztük a szükség, azt szónok látja tán legjobban, mert rendszeren hozzáfordulnak segítségért, mely őket valamely megfelelő keresethez juttathatná. Mindenkin természetesen nem lehet segíteni. Segítő egyesület tehetne ugyan a legtöbbet, de ilyennek létesítését nem ajánlja, mert ennek hátrányos oldalai is vannak. Hallgatónak azt kötötte tehát lelkére, hogy mindenik maga végezze a segítő egyesület föladatát. Adjon munkát a szegény diákoknak, fogadja házi tanítólul őket és így segítsék őket tiszteletreméltó törekvéseikben. A szép és humanus czélt szolgáló beszédet hallgatói bizonyára megszívelték, mi meg azért adtunk róla hírt, hogy azokhoz is eljusson, belőle egy két akkord, akik *Kohn Sámuel* dr. eme pompás beszédét nem hallhatták, de készek a humanus cselekedetekre.

— **Mócsy bácsi** csakugyan nem antiszemita, a mint ő ezt a képviselőházban, minden egyes támadás alkalmával, a melyet a zsidó hitűek ellen intéz, el nem mulasztaná váltig erősíteni. A jó lelkű néppárti képviselő, a ki a világ minden hibáját nagyon szívesen lefaragná, a napokban is több ízben bizonyította ezt. Felelőssé tette a zsidókat azért, hogy *Chimay* hercegnő olyan különös kosztümben látható a kirakatokban, minőt *Éva* anyánk viselt az ó-testamentum szerint s a minőt a *Madách* *Évája*, — hogy a *Rip van Winkle*-beli »kék hegyek szelleméről« s egyéb ilyen trikós operette-szellemekekről ne is szóljunk — országszerte produkál az »Ember tragédiájá«-ban. *Mócsy bácsi* erkölcsi érzékének kétségtelenül rosszul esik a sok ruhahiány s úgy látszik, hogy ő *Évát*, *Chimay* hercegnőt és az *Ember* tragédiájának összes *Évái*t is — zsidóknak tartja. A kánoni koron innen eső gazdasszonyok, a kik a »*Budapesti Hírlap*«-ban olyan meghatározó módon kellett magukat — papi házakhoz; a fiatal papok, a kik ugyanott a szemrevaló gazdasszonyokat kerestek — a min az »*Alkotmány*« és a »*Magyar Állam*« erkölcsprédikátorai nem mulasztották el megütödni — kétségtelenül nem zsidók. *Mócsy bácsi* ezeket nem is tette szóvá, mert ha ezeket is szóvá tette volna, nem jelenthette volna ki, hogy ő nem — antiszemita. Jó *Mócsy bácsinak*, tudniillik, úgy látszik, az az egyetlen lelkiismeretes vett hivatása, hogy mindig és mindenkor kijelentse, hogy ő nem antiszemita. E végből a múlt szombaton (zsidó ünnepen!) mikor *Tapolczán*, kerületében járt programbeszéde megtartása céljából, meglátogatta *Singer Bernát* dr., *tapolczai főrabbit* (!) is. Fél óráig időzött nála, de nem mert egyedül menni, mert mint az ártatlanság ismert előkelő képviselője, attól tartott, hogy a zsidó pap, úgy bánik vele, mint a gonosz zsidó sakterekről *Mócsy bácsi* hirdetni szokta. Kisérője *Ley* plébános

volt, de ebben a kíséretben sem nagyon bizott a jó Mócsy bácsi, minélfogva a vendéglátó tapolczai zsidó papnak is sietett az ártatlan Mócsy bácsi kijelenteni, hogy ő nem — antiszemita. Ma már köztudomásu, hogy az ártatlan Mócsy bácsi ép bõrrel került ki a zsidó paptól, mert a pénteki képviselõházi ülésen ismét ütötte a zsidókat, de azt sem mulasztotta el kijelenteni, hogy ő — nem antiszemita.

— **Zsidók a püspök előtt.** *Hetyei* Sámuel, pécsi megyés püspök bérnalási útjában f. hó 5-ikén Dunaföldvár községét is meglátogatta. A plébánia helyiségben a különbözõ felekezetek és testületek is tisztelegtek a püspök előtt. A zsidó községet *Partos* Sámuel dr. főrabbi vezette a püspök elé. A bizottság tagjai: *Halmos* Henrik elnök, *Borovitz* Samu, *Lévai* Dezsõ dr. és *Schwarz* Manó voltak. A küldöttség szónoka, a főrabbi többek közt így köszöntötte a püspököt: »Örömlünk szolgálatra, úgy mond, hogy városunkban a testvéri szeretet erős gyökeret vert. Példa reá, hogy mi zsidók most a többi felekezetekkel egyetemben leróhatjuk méltóságod előtt tiszteletünk adóját és csak arra kérjük, hogy hazafias és kulturális törekvéseinkben pártfogását tölünk meg ne tagadja.« A püspök válaszában bizosította a zsidó felekezetet, hogy vallása a felebaráti szereteten alapszik, a mely alól a zsidókat soha ki nem vonta. Miután a küldöttség tagjait egyenként bemutaták, a fogadás véget ért. Mielõtt a küldöttség eltávozott, még egy érdekes dolog történt. A püspök a főrabbinak kezét nyújtva e szavakkal bocsátá el: Mégis csak szép, hogy az izraeliták a katolikus püspöknek a tiszteletet megadták. Erre *Partos* dr. így felelt: Meg vagyunk gyõzõdve, hogy a helybeli katolikus papság a zsidó püspöknek ugyan ily fogadtatást rendez majd! — Várjuk, de késik! — Másnap délelõti fél 12 órakor a püspök titkára kíséretében a zsidó papot lakásán meglátogatta s dicsérõleg nyilatkozott a zsidóságról, mely mûvelõdés és hazafiaság dolgában bátran vetélkedhetik bármely felekezettel.

— **Erzsébetek.** Nagyon elszaporodtak az Erzsébetek, a mióta Magyarország legelső Erzsébetje a földi trónról isten trónja elé került. A legfrissebb nõi murilló-fejecskék, melyek még pirosak és nem rózsásak és nem szõghajuak, hanem pikkelyesek, négy hét óta Magyarországon nagyrészt azért bukkantak a világra, hogy õk egész életükön át hirdessék a martir halált-halt Erzsébet királynénk emlékét. Ezek az õ élõ emlékjelei, a kik most még sivalkodnak ugyan, de később szépséges-szép és jó asszonyokká lesznek megannyian, hogy méltó hirmondói legyenek világszép és csodás jó királyasszonyunknak. A pesti hitközség anyakönyvi hivatala is alig gyõzi számon tartani a friss Erzsébeteket. Négy hét alatt nem kevesebb, mint 123 zsidó leánygyermeket jelentettek be nála, a ki mind arra a szent névre fog hallgatni, melyet megdicsõült királynénk viselt.

— **A névtelen kétszáz ezer forintja.** A bécsi zsidó hitközséghez egy névtelenül maradni kívánó jötevõ száz ezer forintnyi ezüst járadékpapirt küldött avval a kívánsággal, hogy belõle »Ferencz József császári alapítványt« létesítsenek. Az alapítvány kamatait 26 olyan zsidó gyermeknek kell kiosztani ösztöndíjjal, akiknek szülei bécsiek. Az elsõ kiosztás decz. 2-án fog megtörténni. A második száz ezer forintot ugyanaz a névtelen, aki az elõbbiekbõl következettve kétségtelenül zsidó hitü, az alsó ausztriai helytartósághoz küldötte, hogy belõle szintén 26 keresztény iparzó gyermekét támogassák.

— **Az iskolai gheztó,** amit a bécsi városi tanács életbe szeretett volna léptetni, tudvalevõleg nagy resensust keltett, mert hallatlan dolog manapság, közös pén-

zen fentartott tanintézetekben zsidó és keresztényosztályokat rendezni be. Meg is föllebezték a bécsi tanácsnak ezt az iskolai gheztót rendelõ határozatát és a fölöttes iskolai hatóság nem hagyta jóvá az iskolai gheztót, hanem utasította az eljáró iskolai hatóságot, hogy jobban és elfogadhatóan indokolja meg az iskolai gheztóra vonatkozó határozatát. Az osztrák közállapotokat uraló retrograd irány meglátszik ugyan ebben a fölöttes hatósági utasításban is, de az is nyilvánvaló róla, hogy nem árt hat, mert törvény szerint jobban és elfogadhatóbban a bécsi iskolai gheztó hívei ezt az õ tervüket megindokolni ezentul sem tudják.

— **A királyné és Jehuda Halevi.** A királyné, tudvalevõleg, nagyon szerette Heinét. Szeretetével nemcsak mûveit árasztotta el, hanem belefoglalta ebbe azokat is, akik az õ kedves poetájának voltak kedves emberei. Jehuda Halevi, az ismert régi spanyol zsidó költõ, is így jutott ahhoz a megtiszteltetéshez, hogy Magyarország nagyasszonya érdeklõdött iránta. Heine tudvalevõleg dicsõítõ éneket írt — Jehuda Haléviról, s a kit Heine dicsõített azt a királyné is meg akarta ismerni. Egyszer aztán 5—6 éve, így írja *Spitzer* D. H. a bécsi »Neuzeit«-ban, meghallotta a királyné, hogy *Kaufmann* Dávid dr. a budapesti rabbi-eminárium tudós tanára mûvet írt a Heine kedves poetájáról. Nossza rögtön sürgõny jött a kabinet irodától a híres professorhoz, hogy rögtön küldje meg az *Ueber Jehuda Halevi* címû jellemzést a királynénak. A táviratot éjjel kézbesítették s mivel a királynénak olyan sietõs volt a Kaufmann tanár becses mûve, az azt természetesen rögtön postára is tette.

— **Nagy idõk tanuja.** *Thoman* Imre dr. 1848-1849-iki honvédfõorvos, román udvari orvos f. hó 4-ikén meghalt Sátor-Alja-Ujhelyen 76 éves korában. Részt vett a szabadságharcban és mint katonai orvos szolgált Komáromban a kapitulációig. 1868-ban, mint honvédtörzsorvos visszavonult a katonai pályáról és a bécsi »Allgemeine Krankenhaus«-ban mûködött és egyedül a tudományok terén az operációnak egy módját, melyet õ alkalmazott elõször, az õ nevével nevezték el. Életének alkonyát, csendes visszavonultságban, egyedül a tudományok terén, töltötte szülõvárosában, S.-A.-Ujhelyben. Nagyszámu elõkelõ rokonság, köztük *Thoman* Dávid dr. zemplén megyei t. főorvos, *Thoman* Jakab dr. kulai főorvos, *Thoman* Miklós dr. gráci zredorvos, *Thoman* István zongoramûvész, *Teich* Zsigmondné jótékony nõegyleti elnök nõgyászolja. Ravatalánál könnyekig indító gyönyörû gyászbeszédet *Singer* Bernát dr. tapolczai főrabbi, az elhunytnek rokona mondott. Óriási közönség és az 1848-1849-iki honvédek részvétele mellett kísérték örök nyugalomra.

— **Halálozások Dunaföldvárt** szeptember 22-ikén váratlanul elhunyt *Partos* Sámuel dr. főrabbi atyja, *Pinkusfeld* Ferencz. A Rós-Hasónó ünnepeket még Kõttisen (Somogy m.) rokonánál töltötte, a hol a muszaf-ima elõimádkozásával megtisztelték, e tisztségnek meg is felelt. Az utána való hõjtnapon ágyba feküdt és esõtörtökön már halott volt. Életét jámbor, istenes cselekedetekben töltötte; fiát, a dunaföldvári rabbit, támogatta a talmudtanulásban és nagy öröme volt, hogy azt a dunaföldvári rabbiszéken osztatlan tisztelet és nagybecsülés veszi körül. Végtisztessége 23-án ment végbe a község nagy részvétele mellett. Fia, a dunaföldvári pap, bánatos szívvvel bucsuztatta el drága halottját.

Berger Benjámín nagybirtokos 86 éves korában meghalt Mátészalkán. Sok évig volt a zsidó hitközség elnöke ez előtt 40 évvel, utóbbi években előjárója, ki az öreg kort jellemző konzervativismusa dacára mindig pártolta a hitközség magyarosodási törekvéseit. Nagyszámu, tekintélyes rokonság gyászolja az elhunytat. Többek közt fiai, Berger Ármin nagykarolyi és Dezső ó-pályi nagybirtokosok és veje okányi Schwarz Zsigmond budapesti lakos. Temetésén felekezeti különbség nélkül a helybeli és vidéki intelligenzia teljes számban jelent meg. Ravatalánál Grünbaum Manasse főrabbi eszmegazdag hatásos beszédben méltatta az elhunyt nemes életét.

— A szegedi hitközség f. hó 11-ikén rendes képviselőtestületi ülést tart, amelyen a templom-építés ügyét fogják tárgyalni, megválasztják a kultuszadó kivető és számvizsgáló bizottságokat és megállapítják az 1899 évi költségvetés.

— A szegedi izr. nőegyesület f. hó 6-ikán Polgár Teréz elnöklété alatt közgyűlést tartott, amelyen a királyné emlékére létesítendő országos alap ügyével foglalkoztak. Az e tárgyban Budapesten tartott nagygyűlésen domonyi Brüll Miksáné képviselte az egyesületet. Az alap javára már a közgyűlésen megkezdtek a gyűjtést. A gyűlés a királyné szobrára 100 koronát ajánlott föl. A közgyűlésen kijelentették továbbá, hogy a legutóbbi ülés óta templomi adományokban 170 ft 50 kr. és alkalmi adományokban 256 forint folyt be az egyesület javára.

— Uj zsinagóga Boszniában. Bjelinában a nagy ünnepek előtt avatták fel az ottani új zsinagógát a hatóságok jelenlétében. A templom a császár jubileuma alkalmára készült, amint azt egy táblája hirdeti.

— Köszönet a pesti izr. kórház igazgatóságának. Hermann József mátészalkai igazgató-tanítótól kaptuk a következő sorokat: Rövid időn kétszer nyílt szomorú alkalmam az izr. kórház kifejezhetetlen jótéteményét igénybe venni: Pár év előtt kis leánygyermekem ketségbeesítő szembaja nyert szerencsés gyógyulást a pesti zsidó kórházban. Nem győztem akkor azon valódi zsidó szívből fakadó nemes előzékenységet csodálni, melylyel a csüggedő kebellet gyógyítást kereső odajövők iránt viseltek. Szili Adolf dr., tanár bizalomkeltő szívélyes eljárása örökké feledhetetlen lesz előttem. Hat hét előtt nőm egy másfél év óta tartott súlyos természetű bajjal fordult a pesti zsidó kórház sebészeti osztályában, mely alkalmal Barón Jónás dr. tanár nyújtotta bizonságát annak, hogy a mily nagyhirű a sebészetben, épp oly nemes és nagylelkű az anyagiakban szűkölködő betegek irányában. Annál inkább érzem szükségét annak, hogy nyilvános uton is köszönetemet fejezzem ki a nemes intézmény irányában mint zsidó hitközségi alkalmazott, mert élenk tudatában vagyok annak, hogy a vidéki zsidó hitközségek minél kevesebb anyagi támogatásban részesülnek ez intézményt, a mely európai hírv orvosi szaktekintélyek által nyújtott gyógyító segedelmen kívül még azon eléggé nem méltányoltató előnyt is adja, hogy anyagiakban képtelen zsidó betegek ajándéknak tekinthető igénytelen díjért a ritualis követelményeknek a szó szoros értelmében megfelelő kitűnő ellátásban részesülnek. Nem mulaszthatom el azért e helyen mély köszönetemet kifejezni a zsidó kórház igazgatóságával szemben, de különösen Barón Jónás dr. orvos-tanár ur irányában, aki nőm irányában a legönzettelenebb eljárást tanusítva — súlyos bajából kitűnő kézzel megszabadította. Mátészalka. 1898. okt. 2-án. Hermann József. a mátészalkai izr. isk. igazgató-tanítója.

— Krieger Juszuf effendi, akiről előző számunkban irtuk, hogy a szultántól kegyelmes címet kapott, magyar származásu. A jeruzsálemi kormányzó mellett,

mint dragoman kezdte nyilvános pályáját s e minőségében az volt a hivatása, hogy a szent földre érkező fejedelmi személyiségeket kalauzolja. Egy ilyen alkalommal néh Rudolf tronörökös pecsétgyűrűjével ajándékozta meg.

— A rákos-szt.-mihályi zsidók a nagy ünnepek alkalmából ez évben tartottak először saját községükben istentiszteletet. A csekély számu hitfelek — alig 16-an — nagy áldozatok árán imaházat rendeztek be, ahol Róshasonó második napján a tóra-felolvasás után a megdicsőült királyné lelkiüdvéért héber és magyar nyelvű gyászimát mondott egy e czélből meghívott papjelölt.

— A gyászmise. Az »Egyenlőség« mult héti számba beletévedt a mise, mint zsinagógai intézmény. A csodálatot keltő ujtó meghonosítójaként Fogaras szerepel a lapban és annak tudós és érdemes zsidó papja, a ki érdekes cikksorozatot kezd éppen az »Egyenlőség« e heti számában... Mikor a lap megjelenése után az ujtásra konzervatív oldalról figyelmeztettek bennünket, magunk is csodálkoztunk, hogy ugyan hogyan jut a fogarasi Jordán — a miséhez. Hát bizony ugy jutott, hogy valamelyik szedőnket nagyon megszállta az egyenjogusítás szelleme és a fogarasi zsidó pap »imáját« elkeresztelte — misének, amire a tudósítások házi rendbeszedőjének apró betűs írása alapján volt is valamelyes jozezime. Akik ismerik a »mise« fogalmát, azok különben is tudják, hogy egy egész istentiszteletet neveznek »mise« néven a katolikusok, míg a fogarasi tudósításban a kántor éneke, a pap alkalmi beszéde után, tehát az istentisztelet főrészeinek elvégzése után következett volna a »mise«, holott tulajdonképpen, a mint ez természetes is, a beszéd után ima következett Fogarason ugy, mint minden magyarországi zsinagógában. A misét az »Egyenlőség« és a zsidó-papok ezentulra is átengedik a katolikus egyháznak, a melyre annak kizárólagos joga van.

— A Fővárosi szegény gyermekkert-egylet Grósz Sándor dr. elnöklété alatt tartott ülésen Erzsébet királyné elhunyt alkalmából a következőket határozta: a királyasszony emlékét jegyzőkönyvben megörökíti; föliratilag tolmácsolja a királyné fájdalmát; Erzsébet királyné alapítvány czimen örök időkre alapítványt létesít, melyre állandóan 30 szegény gyermeket vesz föl, tekintet nélkül ezek vallásuk, törvényes vagy törvénytelen származásuk, nemzetiségükre vagy nemükre, Erzsébet királyné alapítványi helyeket minden év szeptember 10-én a gyászos katasztrófa napján töltik be és előnyben részesülnek oly szegény gyermekek, kik eltartóikat büntény, vagy végzetes baleset folytán veszítették el. A királynőnek az egyesület helyiségében szobrot állít és ezen szobor költségére tagjai között gyűjtést rendez. Az egyesület házában 30 napig gyászlobogót tűz ki. Az intézetben elhelyezett szegény gyermekek 12 hónapig gyászt viselnek.

* Herz nővérek (Budapest, Deák-Ferencz-utca 17. szám, I-ső emelet 11) készítik ez idő szerint a legszebb és legolcsóbb aranyhímzéseket, különösen templomi fölszerelésekben, ugy mint: parócheszek, sulchan-terítők, tóra-köpenyek, chupak stb. és előállítják a lehető legelőkeltebbet. Tizennyolcz évi működésük alatt szállítottak a budapesti dohány- és rombach-utcai templomok, s csaknem az összes imaházat fenntartó egyletek részére. Vidékre: Pécs, Debreczen, Temesvár, Baja, Érsekújvár, Galgóc, Szegzárd, Nyitra, Pécsvarad, Miskolcz, Ó-Moravicza, Nagy-Szombat, Kün-Szent-Miklós, Nagy-Becserek Balassa-Gyarmatra stb. stb. Számtalan elismerő levél. Kiténtetve: Bécs, 1890. Budapest, 1896.

Magyarázatok az Ötkönyv hetizakaszaihoz.

Berésit.

I.

A házasságkötésről.

Genesis 2, 48: »És mondta az Örökkévaló Isten: Nem jó, hogy egyedül legyen az ember, alkotok számára segítőt, hozzá valót.«

Talmud (Szota 1a) Res Lakis mondá: »Minden férfi olyan feleséget kap, amilyent megérdemel, amint irva van.« (Zsolt. 125, 3) »Nem maradhat a gonoszok birodalma az igazak sorsán.« Mire R. Jochanan megjegyzé: »A házasságkötés oly nehéz, mint a nádas-tenger kettéválasztása.«

Többféle szellemes magyarázatot hallottam és olvastam R. Jochanan ezen hasonlatára és arra, hogy milyen összefüggésben van e hasonlat Res Lakis mondásával. Én azt hiszem, legegyszerűbb magyarázatát kapjuk mindkettőnek, ha R. Lakis mondását kissé behatóbban szemügyre vesszük. »Minden férfi olyan feleséget kap, amilyent megérdemel.« Miféle érdemről van itt szó? Arról-e, amit *eddig* életmódjával szerzett? Hiszen ebből a legnagyobb igazságtalanság származhatnék. Tegyük föl (nem valami merész feltevés, mert hiszen a mindennapi élet uton-útfélen ezerszeres példát szolgáltat hozzá), hogy egy fiatal ember a házasságkötés előtti néhány évig — ha a gyermekkort és a kamaszodási éveket, midőn még érett ember számba nem vehetjük, levonásba hozzuk, rendes körülmények közt alig marad néhány éve a házasságkötésig — tegyük föl, mondom, hogy e néhány év alatt rossz fát tett a tüzre, könnyelmű, kicsapongó életmódra adta magát, régi magyar szólásmóddal élve, kirúgott az istrángból... Elképzelhető-e, hogy e néhány évi ifjúkori tévedéseieért oly súlyosan kelljen bünhődnie, hogy egész élettartamára, mondjuk 70 éves koráig, egy asszonyfűriához legyen lánczolva, aki böles Salamon szerint »keserűbb a halálnál« és pokollá változtatja földi életét? A büntetés nagysága nem állna arányban az elkövetett ifjúkori ballépésekkel és önkéntelenül felvetnök Ábrahám atyánk kérdését: »Hát az egész föld bírása ne tenne igazságot?!« És vice versa, ha felteszszük — ehhez sem kell valami merész fantázia; van rá elég példa — hogy a kifogástalan szelid erkölcsű ifju később, házassága után, elzüllick, rossz utra tér, vajjon megérdemli-e az egész életre a jó asszonyt néhány évi jószágért? — Mi értendő tehát R. Lakis tétele alatt, hogy minden férfi olyan feleséget kap, amilyent érdemel? Kétségtelenül a *házasságkötés utáni* érdemes, erényes magaviselet jön itt tekintetbe. Igen ám, de akkor egy másik problémával állunk szemben. Hogyan lehet valakit jövődöbéli jó vagy rossz magaviseletéért jutalmazni vagy büntetni? Emberi fogalmak szerint ez egy nehezen megfajtható probléma, *épen olyan nehéz* — erre czéloz R. Jochanan hasonlata — *mint a nádas-tenger kettéválasztása*. Arra a világraszóló csodára a mi egyiptomi őseink nem tették magokat előre érdemessé; hiszen Mózes

maga is ámulva kérde Istentől — Rasi magyarázata szerint, Exod. 3, 11, — hogy mivel érdemelték meg Izrael fiai ezt a nagy kegyelmet? Mire Isten azt feleli: »Midőn kivezetem őket Egyiptomból, Istent fogjátok szolgálni ezen a hegyen« (u. o. 3, 12.). Tehát *előleges megjutalmazás a jövődöbéli érdemekért*, a mi emberi felfogásunk szerint nehezen érthető, de hiszen Isten mindentudó és mindenható. Ő az asszonyt, ha megérdemeljük, boldogító élettársunkká, ha megromlunk, életünk kinzójává változtathatja, amit a Talmud így fejez ki: Zóchó ézer, ló zóchó kenegdó.

Dr. Jordán Sándor,
fogarasi megyés főrabbi.

* Családi és nemesi czimerek, régi festmények javításait, olajfestményeket, művészi kivitelben eszközöl: Linhart Vilmos, arczképfestő műintézete, Budapest, VIII., Hunyady-utca 27. szám (saját házában). Telefon.

Szt. LUKÁCS-fürdő
téli- és nyári-
gyógyhely.

Nagy kénis iszapfürdő,
melynek 520 m²-méter nagyságu nyitott és zárt medenczéiben a forrás-víz naponként négyszer megújul.
Mindennemű gyógy- és üdítő-fürdők.
Olcsó és szép lakások.
Prospektust küld ingyen az igazgatóság, Budapest.

Legismeretesebb
magyar
gyártmány.

Gőzcséplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó
felvilágosítással és tanácsal,
ugyszintén
általános árjegyzékkel
vagy részletes

költségvetéssel,

szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár
részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső vácsi-út 7. szám.

Czimre ügyelni tessék!

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz.

Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.

1898. évi szeptember hóban 879 jutalékrész irattatott be és nászjutalékok fejében 24,854 frt 91 kr. fizettetett ki.

1898. január hó 1-étől szeptember hó 30-áig beirt összes jutalékrészek száma 7051 és a kifizetett nászjutalékok összege 156,225 frt 89 kr.

Tanítót

keresek, ki alsó gimnáziumot végző tanulókat tanítani képes, azonkívül héber bibliát és Rasit is tud. Az illető lehet diák is, ki itt privatim folytathatja tanulmányait. Fizetés 3—400 korona és teljes ellátás.

EHRENKRANZ SALAMON, intézeti tulajdonos
Nagy-Szebenben.

A csépai izr. hitközségtől.

Pályázat.

Csépa községben (Jásznagykún-Szolnokmegye) egy izraelita előimádkozói és metszői állás van üresedésben. Fizetése évi 240 frt és természetbeni lakás. Az állás azonnal elfoglalandó. A pályázónak a magyar nyelvet teljesen birnia kell. Pályázni szándékozók ajánlataikat *Herczag József*, hitközségi elnökhöz személyesen vagy levélileg nyujtsák be.

HIRDETÉSEK.**ELSŐ****Leánykiházasítási-Egylet m. sz.**

LEÁNY-ÉS FIUBIZTOSÍTÁSI INTÉZET
BUDAPEST,

VI., Teréz-körút 40—42. sz.
(az intézet saját házában.)

Alapított 1863. évben.

Eddig kifizetett biztosítási összegek
5.000,000 korona.

Előnyös táblázatok és díjtételek leányok s fiúk biztosítására 1000—20,000 koronáig. azonnali biztosítással a halálesetre.

A fizetendő járulékok teljesítése a legelőnyösebb, a mennyiben havi részletekben is történhetik minden más mellékilletékek kizárásával.

A tagoknak e biztosítás időtartama alatt fölhalmozódott nyeresége és más kedvezmények minden szülőnek és gyámnak ajánlják gyermekeiket ezen intézetnél biztosítani.

Prospektus és infórmáció az irodában,
VI. ker., Teréz körút 40—42. szám alatt kapható.

„THE GRESHAM”
életbiztosító-társaság
LONDONBAN.

Magyarországi fiók: Ausztriai fiók:
BUDAPEST, **BÉCS,**
V., Ferencz József-tér 5/6, Giselastrasse 1. sz. alatt,
a társaság házában. a társaság házában.

A társaság vagyona 1895. decz. 31-én kor. 147,562.080.—
Évi bevétel biztosítások és kamatból
1895. évi december 31-én 27,094.875.—
Kifizetések, biztosítási és járadéki szerződések, valamint visszavásárlások stb. után a társaság fennállása óta (1848) 321,644.530.—
Az 1895. évben a társaság 8761 kötvényt állított ki 82,267.300.—
összeg értékekben.

Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a társaság kötvényeket kiállít, továbbá ajánlatokkal díjmentesen szolgálnak az osztrák-magyar monarchia minden nagyobb városában az ügynök urak és a magyar és osztrák fiókok.

SCHLICK-FÉLE

Vasöntöde és Gépgyár Részv.-Társ.
BUDAPEST.

Gyár és irodák:
VI., Külső váczi-út 29—37. sz.

Ajánlja magát következők készítésére és szállítására, ugymint:

vashidak és tetőszerkezetek,
szögecselt és hengerelt vastartók,
gőzkazánok és gőzgépek, zsilipek,

átereszek

kiváló jónak bizonyult rendszer szerint,
kör-szivattyúk és vízvezetéki-csövek
minden nagyságban.

Fölhuzók kézi-, víz- és gőzerőre.
Vasúti kocsk.

>REFORM< viztisztító készülékek (Popelka szabadalma).

ERDÉLYI

csász. és kir. udvari fényképész

BUDAPEST,

IV. ker., Ujvilág-utca 2. szám.

a Kossuth Lajos-utca sarkán.

Fiók-műterem:

V., Erzsébet-tér 18.

— Fényképfelvételek —

izléses és művészies kivitelben.

Külön osztály:

külső, házonkívüli

fényképfelvételekre.

GANZ ÉS TÁRSA

vasöntöde

és gépgyár részv.-társulat Budapesten.

KÉSZIT:

A) Gépeket és építési munkákat, teljes malomberendezéseket, vasúti kocsikat és vasúti felszereléseket, transmissiókat.

SPECIALITÁSAI:

B) Kéregöntvény vasúti kerekek, váltók, zuzóművek, hengerek és ágyugolyókhoz.

Hengerszékek kéregöntetű hengerekkel mind a malmászathoz, mind pedig a parasztra őrléshez.

Faciszóláshoz, papir- és cellulóza-gyártáshoz való

GÉPEK.

Vizkereket nagy sikerrel pótló

TURBINÁK.

Villamos világítás nagy távolságra is a mótortól.

Zsilipek, csővezetékek, frietiós kapcsolások, rotatós dynamométerek, — ACZÉLÖNTVÉNYEK.

A Kossuth Lajos-utca 16. sz. alatti

— városi irodánkban —

mindig tartunk dús választékot világító testekből és lámpákban a legkülönbözőbb kivitelben, a hol saját rendszerű elektromos, gáz- és petroleum-motoraink és dynamogépeink is megtekinthetők.

KOHN ARNOLD

gazdag sirkőraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezkesedik a özég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

AZ „ANKER”

élet- és járadék biztosító-társaság.

Igazgatóság:

BÉCS, I., Hoher Markt 11. szám
(»Anker-Hof«).

Magyarországi vezérképviselőség:

BUDAPEST, VI., Deák-tér 6. szám
(»Anker-udvar«).

a társaság saját házaiban.

Dijtartalékok (Biztosítási alapok) 54 millió 683,190 frt 52 kr.
Összes vagyon 1897. évi december hó 31-én 62 millió forint.

Esztől:

Előnyös biztosításokat halálesetre.
Vegyes biztosításokat
Tőkebiztosításokat határozott lejáratú (takarékpénztári biztosítások) kihazasítási és agkor-ellátási biztosításokat.

Nyeremény-osztalék gyanánt az 1897. évben kifizettetett az 1897. évi zárszámadás szerint: Haláleseti és vegyes biztosításoknál (A. osztalékterv) az évi díj 25%-a; B. osztalékterv szerint (emelkedő osztalék) biztosítottaknak az évi díj 9, illetőleg 12%-a. — *Üzemre engedélyezve: Porosz-, Bajor-, Szászországban és más német államokban, Olaszország-, Törökország-, Románia-, Szerbia- és Bulgáriában.*

Díjkönyvecskékkel és fölvilágosítással szolgál a feuti magyarországi vezérképviselőség (hová ügynökségek fránti ajánlatok is intézendők), valamint a társaság ügynökei.

Nyújt:

Méltányos föltételeket, Olcsó díjakat.
Hadbiztosításokat pótdíj nélkül hadkötelezettek részére.
Megtámadhatlan kötvényeket a szerződési föltételek értelmében.

== Egyévi önkéntesek ==

lelegegánsabban és legolcsóbban fölszereltetnek

TILLER MÓR és TÁRSA czégnél

BUDAPESTEN, Károly-laktanya,

osztrák császári és magyar királyi, görög királyi, szerb királyi, román királyi és perzsa császári udvari egyenruha szállítók, ő cs. és kir. Fensége József főherczeg, ő kir. Fensége György görög trónörökös, ő kir. Fensége luxemburgi nagyherczeg udvari egyenruha szállítói.

== Sorozókötelesek ==

hivatkozással e lapra, ingyen és bérmentve kapnak oly árjegyzéket, mely az egy évi önkéntesi jog elnyerésére vonatkozó vedtörvényzikkeket, utasításokat és folyamodvány-mintákat tartalmazza.

HAZAI GÉP

GAZDASÁGI ÉS IPAR-ESZKÖZ
GYÁRI RAKTÁR

FRIED J., Budapest, VIII., Külső kerepesi-út 3. sz.
Szemben a központi (keleti) pályaudvarral.

Legjutányosabb árakban és kedvező felételek mellett szállítják az összes gazdasági gépeket és eszközöket. Legmesszebbmenő jótállást vállalja kifogástalan és legtükéletesebb árúért, meg nem felelés esetén a szállított gépek díjmentesen visszavételnek vagy becseréltetnek. Részletes ajánlatok — nagyobb gépezeteknél költségvetések szakszerű fölvilágosításokkal — kívánatra díjmentesen adatik. Rövidített levélcím: Hazai gépraktár, Budapest.

BUTOR

készpénzért vagy
részletfizetésre

== legolcsóbban ==

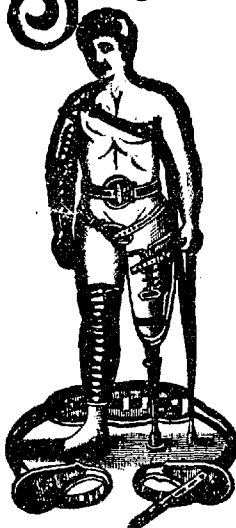
Ehrentreu és Fuchs

Testvéreknel

Budapest, VI., Teréz-körút 8. szám.

*Specialista
sérvkötőkben*

Cs. és kir. osztr.-magyar
és belga kir. szabad.
Kitünt. Brüsszel 1893,
arany érem és díszokmányyal.

**KELETI-FÉLE
SÉRVKÖTŐ**

a legtökéletesebb ezen nemben,
nem esuszik, nem gyakorol kellemetlen nyomást.

Ára: egyoldalu 6 frt.
kétoldalu 12 „

Gyáramban készülnek ezenkívül:
múlábak, műkezek, műleges fűzők, eggyestartók, járó és nyújtó gépek, gummy göröcsér harisnyák stb.

Megrendeléseket pontosan eszközöl

KELETI J.

kötészerész és orvos-szobész műszerész
BUDAPESTEN.

Főüzlet: IV., Koronaherczeg-utca 17. sz.
Gyár: IV., Rostély-utca 15. sz.

Nagy képes árjegyzék ingyen, zárt borítékban.

== Sikkes egyenruhákat ==

tábornokoknak, tiszteteknek,
önkénteseknek, csendőrségnek, rendőrségnek,
tűzoltóknak, pénzügyöröknek
és **anyakönyvvezetőknek** készítenek

BLUM ÉS TÁRSA

Ő cs. és kir. Fensége JÓZSEF főherczeg udvari szállítói
és szerb király udvari szállítók.

Budapest, IV., Sütő-utca 2. szám (Szervita-tér sarkán).

Árjegyzékek készséggel küldetnek.

→ Pontos címre ügyelni tessék! ←

Mózes.

— (Rénánnak »Mózes élete« olvasásakor.)

Beszélhet én előttem a tudós,
Mondhat felőled száz regét,
Csak az maradsz te, aki voltál,
Nagy, bölcs, szent mindenfeleképp.
Ha Pharaó előtt megálltál,
S csak edzett annyi vész, vihar:
Nem félttem én neved varázsát
Ma sem, hogy szivünkéből kihal.

Ott rengett bölcsőd a Nilusban,
Habzúgás volt bölcső-dalod;
Dajkád a vész, korán jelezve
Jövőről a nagy jóslatot.
Hiában járattak bíborban,
Fény, zaj bűd' el nem altatá,
Lelked néped rongyát viselte,
S annak nyögését hallgatá!

Frényes vétked vad tüzében
Égett ki lelked, mint a kő!
— Törvénszegéssel kezdve utad,
Te legnagyobb törvénytevő!
Mindegy; ne titkold, ne takard el,
Hagyd úgy az egyiptombelít,
Roppant gyűlölséged tüzénél
Hadd lássunk jobban szivedig!

Oh, szent, szent e gyűlölség lángja,
Mert egy más tűznél gyűlladott;
A szeretet izzó tűzénél,
Egy népért, mely rab, elhagyott!
Ettől csapott ki a bokorból
Hőrebnék ormán az a láng . . .
Ez zendült ott meg, hangra válra,
Elhívó Istenszó gyanánt!

Ez művelt értetek csodákat,
E nagy szabadság-szeretet;
Ez volt a szolgaság földjéről,
Ki elvezérlé nemzeted.
Az Adonájnak nagy nevében,
Ez istenült meg, ez maga . . .
— Ennek valál te első hőse,
Legelső hajnal-csillaga!

— Ti ajkai ez Adonájnak,
Próféta nép, szent emberek!
Hadd töltek halljam: ki hát ő?
Elő, elő, beszéljetek!
Ki volt, ki szivetek felajzjá?
Kitől vevétek a hevet? . . .
Nem, nem, az a ti óriástok
Mesék alakja nem lehet!

Szabolcska Mihály.

Gyöngyszemek a talmudból és midrásból.

— Forrásokból szedve: Szabolcsi Miksa. —

Szegény irigy! Földre sujtja mások emelkedése; beteggé válik, mert mások jól érzik magukat; tönkre megy mások örömén és lesóványodik a mások ennivalóján.

Az irigység nem is annyira bűn, mint büntetés.

Ha jót tett a kezed, vigyázz, hogy el ne rontsa a nyelved.

Hétszerhét áldás száll reád, ha jöttetedet nyájas szavakkal tetőzöd.

Az emberen, ki nem tud uralkodni magán, uralkodnak majd mások.

Látom, fiam, mint lesed az emberek köszöntését. Megdicsérnélek, ha azt látnám, hogy arra törekszel, hogy minden ösmerősödet te köszöntsd elébb.

Mert fut ám a tisztelet az elől, aki üzi; de felkeresi azt, ki menekül előle.

Egyél, mert élned kell; de ne élj, mert enned kell.

Húst mértékkel egyél. A sok husból sok betegség ered.

Főzelékek és hüvelyes vetemények minél gyakrabban kerüljenek asztalodra.

Egészségesebb a bornál a tiszta víz. A betegnek legjobb gyógyszer a jó vörös bor.

A gyümölcs ártalmas a lakoma előtt, annál egészségesebb a lakoma után.

Minden ételek királya a jó kenyér.

A megbántott feleség rendszeren visszagondol a mézes hetekre és fájdalma még nagyobbá válik. (Ha azt irtam a »mézes hetekre«, nem pontosan fordítottam. Mert a textusban csak mézes napokról van szó, azokról, melyet az irástudók a sibeat jemé hammisté, vagy mint arameus nyelvű szövegünkben: sibeá jómin demas-tuta, azaz a lakodalmas hét nevezete alatt ösmernek. Nagyvallásos zsidó családokban még ma is a lakodalom után következő hét napon át ünnepi lakomát ülnek a lakodalmi házban és minden étkezés utáni ima előtt elmondják a »7 benedictiót«, ugyanazokat, miket a esküvői mennyezet alatt mondanak. Ezekről a napokról

szól a textusunk; (Echa-Ralati. 47.) ezekre gondol vissza később a megbántott feleség, ami keservét csak növeli. Ezekben a mézes napokban mi mindent nem ígér az új férj! Tenyerén fogja hordani imádott feleségét; nem lesz szentebb törekvése, mint hogy megédesítse életét és boldoggá tegye kimondhatatlanul. Dehogyan volt akkor szó bántalomról; inkább meghalni kész, sem hogy egyetlen keserves percet szerezzen édes kis feleségének. Hogy a férj később mégis megbántotta az asszonyt, a bántalom annál jobban fáj, mert a feleség visszagondol azokra a boldog napokra, mikor ilyenekről még csak nem is álmodott. Gondolja ezt meg a férj, gondolja meg, hogy a bántalom milyen érzéseket kelt felesége lelkében és a bántalmat bizonyára jóvá fogja tenni és megismételni nem fogja. — Azt ne kérdezze aztán senki, hogy hát az asszony? Hát ha ő a bántalmazó? Mert férjet, kinek olyan csekély a tekintélye felesége szemében, a talmud már eleve elítél; meg aztán a vén talmud mindig az asszony pártjára áll.)

*

Hja: hajdanában arra a szegre vitéz aggatta fegyverzetét. Ma pásztor akasztja rá tarisznyáját. (Asszonyról szól a példa, a ki első férje után, ki kiváló férfi volt, mindennapi embernek lett a felesége.)

*

Nem hiába jár a csóka a varjuk közé: fajtájukból való.

*

Nincs az a részegítő ital, mely a gyöngélméjűt annyira el tudná kábitani, mint a hizelgő szava.

*

E rettenetes méregnek sok bölcs sem tud ellentállani. Kő az, mely a lélekre száll és a mely nem egy fényes elmét homályosított már el.

*

Szegény nép! két királya van.

*

Bolond, ki sirkövek fölírása után itéli meg az embereket.

*

Ha a *minhagot* (egyházi szokás, a mely szót héberül így írnak: מנהג) megfordítod, *gehinam* (גהינם) lesz belőle.

(Az uzus, szokás tiszteletreméltó és meg van mindegyiknek a maga értelme, de ha *feje tetejére állítod*, vagy, mint a midras mondja: *megfordítod*, *gehinam*má, azaz pokollá válik. [A gehenna, vagy gyehenna szó a héber *gehinam*-ból származik, a mi eredetileg nem jelentett mást, mint Hinam-völgyét, Jeruzsalem közelében, hova a későbbiek fantáziája a pokol bejáratát helyezte.] Tehát rosszul alkalmazott, félreértett *minhag* nem csak, hogy nem üdvös, nem csak, hogy nincs meg neki várt ethikai hatása, de egyenesen ront, butít. Ezt értette a mindras e tréfás szójáték alatt, hogy a *minhag* (מנהג) megfordítva, *gehinam* (גהינם).

Különös, hogy bizonyos *minhag*, mely össze nem tévesztendő a »din«-nel, azaz szabvánnyal, a laikus közönség egy részénél milyen nagy respektusban részesül, nagyobb, mint akármelyik rituális törvény, sőt nagyobb, mint a bibliai parancsnál. A kapara [népiesen: gepore] megforgatása például csak *minhag*, olyan *minhag*, melyet a tudós világ el nem is fogadott és a melyről Maimonides

azt mondja, hogy ostoba szokás [minhag bórót], más auctorok szerint meg pogány tradíció, melytől a népet el kell szoktatni. De azért mit látunk? A kaparához ragaszkodnak azok is, kik a legfontosabb szertartásokon is tul teszik magukat. Egyik szomszédom pl. hüen megforgatta feje fölött a szárnyasokat, hogy aztán levágassa — a szakácsnéjával. Hogy az állatot csak erre képesített, gyorskezü, gyakorolt sakter vágja le, ki a lehető legkevesebb fájdalmat okozó módon, villámgyorsasággal öli meg azt. — az a zsidóság egyik legfontosabb és egyik leg-humánusabb törvénye, de ezen az én szomszédom tul-teszi magát s annál buzgóbban forgatja a kaparát. Sőt a feleségem is, ki éppen nem vallásos házból való, valósággal elszőrnyűködött, midőn házasságunk első esztendejében kijelentettem előtte, hogy nekem kapara nem kell, mert az babona. Ilyen hitetlen embernek igazán nem képzelt s még én akarom őt vallásra tanítani!

Érdekes az is, hogy némely *minhag* hogyan származik. Egy dunántúli régi községben szokás volt például, hogy az ájtatos hivek annál az imánál, melyet minden negyedik szombat az új hold bejelentése után a templomban elmondanak, az *ajtó felé fordultak*. Kutatták ennek az okát, de nem találták. A konzervatívabb községekben fordulnak ugyan a templom bejárata felé péntek este a »Lecha-dódi« éneke utolsó sztrófájánál, mely üdvözli a menyasszony (a szombat) érkezését, de miért fordultak K.-ban a fennemlített ima alatt is az ajtó felé, arra nem tudtak magyarázatot. De azért csak így mondták el az illető imát, a kérdés felvetése után is. Generációkon át így cselekedtek, a minélfogva nem változtattak rajta. Mikor ezután vagy husz év előtt K.-ban a régi templomot lebontották, rájöttek, hogy az ajtó fölött, számtalanszor átmeszelve, roppant betűkkel az az ima volt fölírva (a régibb templomokban más imákat is pingáltak a falra, miket a közönség onnan olvasott le), melyet az újhold bejelentése után mondanak. A közönség tehát hajdan, hogy az imát leolvassa, az ajtó felé fordult. Az imát később átmeszelték, de a közönség azért, mint-hogy már megszokta, azután is az ajtónak fordult az ima elmondásánál. Így vált aztán K.-ban *minhaggá*, hogy a hivek a »Jechadséhu« és az előző »Jehi roczon« kezdetű imák alatt az ajtó felé forduljanak.)

Mit gyűjtesz, fáradsz annyit, szívtelen zsugori? vagy azt hiszed tán, hogy magad örököse leszel?

»K h é r e m.«

Kozma Andor, Kozma Sándor, az áldottemlékü főügyész poéta fia, aki Andronicus néven a legszellemesebb magyar tárczairók között előkelő helyet szerzett, a »Nemzet« minapi számában irt a »khérem«-ről, amelyet Istóczy pere hozott forgalomba. Az aranyos humoru, pompás dolgozatra, melyet a modern felfogás világossága hat át, sajnálatunkra, csak későn hívták föl figyelmünket; de azt hiszszük, ma is szívesen veszik olvasóink, ha elkésztett is. Megismertetjük hát az Andronicus pompás tárczáját azokkal, akik nem olvasták.

Rövid, tréfás bevezetés után Kozma Andor így ír:

A *khérem* tehát a legsötétebb átok, a mely alá a zsidóság helyezi az ő ellenségeit. A zsidó *excommunicatio maxima*, melyhez képest kismiska az a kedélyes anathéma, a mit Rómából bőkezűen szórnak a világ minden sarka felé s mely miatt mi, véle sujtott eretnekek, csakugyan elég jól érezhetjük magunkat. A *khérem*-et az össz-zsidóság szabja ki, hogy azonban e czélből a Rákos mezején, vagy valamelyik részvénytársaság disztermében tart-e közgyűlést, azt még nem tudom.

A *khérem* minden egyes zsidóra nézve kötelező s szabályait csakugyan mind meg is tartja. *Rothschild* vagy *Kayserling* főrabbi, avagy *Szabolcsi* Miksa íróársunk, sőt *Visontai* Soma — és a többi mind, mind, a kikkel együtt élünk, barátkozunk, egy tálból eszünk, alsós kalábert játszunk, a kítől kölcsön kérünk, s a ki adósunk marad három forinttal: mind egyaránt egy-egy *khérem* sötét titkát rejtegeti előlünk fegyelmezett bensőjében.

Mert kérem, a *khérem* végrehajtásával is az össz-zsidóság bizatik meg és minden egyes tagja egyenkint. A *khérem*-mel sujtott embernek minden egyes zsidó tartozik ártani, rosszat tenni, a hol csak alkalma van rá. Ha én *khérem* alatt vagyok s a börzén *hausse*-ra játszom, minden börze-zsidó rögtön egyesül az árfolyamok lenyomására. Ha a vendéglőben zsidó pinczér szolgál ki, nekem jut a legkeményebb *roast-beef* s a sörnek *hanzi* nevezetű alja, mely tudvalevőleg csikarást okoz. Ha zsidó cipészlegény varrja a lábbelimet, úgy csinálja, hogy az irgalmatlanul szoritson. És ha zsidóleánynak udvarlok, az gonosz szándéku kaczárságával addig izgat, míg bele nem tébolyodom, vagy meg nem ölöm magamat.

Ne nevensenek, kérem, hogy ilyen bolondos példákat írok a *khérem*-ről. Inkább ezeket vegyék komolyan, mint azt, a melyet *Istóczy* Győző ur megdöbentő és mélyen elszomorító komolysággal mondott el a világnak.

Mert az igazán keserves és rettenetes.

A szerint a *khérem*-átok annyira megy, hogy a zsidók a megátkozott keresztény embernek a keresztény házi-orvosával meggyilkoltatják a megátkozottnak gyermekét s a pusztító kórság mérgét bocsájtatja véle az egész családra.

Bármennyire tréfadolognak lássék is ez az egész *khérem*-história, az *Istóczy*-féle példa, melynek révén híre ment, iszonyatossá teszi. És akármilyen szomorú dolog, hogy van a világon egy magasabb műveltségű férfi, a ki ezt az iszonyatos *khérem*-históriát a legmélyebb meggyőződéssel hirdeli és vallja, van ennél még szomorubb is.

Ez pedig az, hogy ezt az eszeveszett, groteszk, rémes képtelenséget temérdek ember szóról-szóra elfogja hinni s még temérdekebb, legalább is lényegében igen valószínűnek fogja tartani.

Ne bizzunk abban, hogy olyan kiáltó lehetetlenség az egész, a melyen a leggyöngébb gyerek is rögtön keresztül-kasul lát! A legzöngébb gyerek — igen; de a legtapasztaltabb, legokosabb és legtisztességesebb antiszemita nem.

Avagy hány antiszemita nem hitte el az eszlári időkben, hogy a zsidók rituális célra leányokat saktolnak? Hány nem hitte el ugyanakkor, hogy világgraszoló titkos szervezetük van *kagál* név alatt, mely ál-hullákat usztat és milliókkal vesztegeti meg az igazságszolgáltatást, hogy elpalástoltassék a bűn?

Avagy hány antiszemita van ma, aki nem hisz az ugynevezett *Dreyfus-szindikátusban*? Hány van, aki nem hiszi, hogy Franciaország és az egész többi világ minden zsidói egyetlen, milliárdokkal dobáló bandába állanak össze, egy áruló zsidó megmentésére s egy dicső ország tönkretétele végett?

Óh, hiszen az, hogy valami a legközönségesebb természeti és polgári lehetőségen is teljesen kívül áll, az az antiszemita embert nem csak el nem riasztja a hívéstől, hanem épen ellenkezőleg, a legmélyebb, legkonokabb hívésre bírja. A legbetegebb képzelet sem tud olyan képtelen és lehetetlen rosszat kitalálni a zsidókról, a mit a legnagyobb könnyűséggel s egyuttal a legigazabb meggyőződéssel igaznak ne fogadnának el milliók és milliók.

S én nem a tudatlan tömegről beszélek, mely kisértetekben és boszorkányokban is hisz. Én igen művelt, tanult, eszes és talpig becsületes, sőt emberséges, jóságos antiszemita urakról és hölgyekről állítom, hogy a legőrültebb ostoba lehetetlenséget is rögtön elhiszik, mihelyt annak zsidóellenes éle van.

Egy ilyen magasrangu, finom, jólelkű, különben ép eszű, nagy tanultságu ember például, így magyarázta nekem szent meggyőződéssel a hamisító *Henry* ezredes öngyilkosságát:

— Nem adok rá semmit! Ezt a szegény ördög ezredest megvesztegették a zsidók, hogy vallja a saját hamisításának azt a valódi levelet, melyből a *Dreyfus* bűnössége bizonyos. A szerencsétlen *Henry* megtette, aztán mégis elundorodott magától és elmetszette a nyakát.

Hát én ennél képtelenebb és esztelenebb kombinációt még soha életemben nem hallottam, — de az én okos, művelt, jó, magasrangu antiszemitám és utána valamennyi, mérget vesz erre. Valaminthogy úgy látszik, a francia vezérkari tisztek, a kik immár szegényükben és dühükben is antiszemiták — mérget vesznek rá, hogy a német császár a külföldi kémekkel baráti magánlevelezésben van. És a legjobb meggyőződéssel hisznek a legotrombább hamisításoknak is, ha azok a zsidó *Dreyfus* ellen szólnak, — viszont a *Dreyfus-szindikátus* gaz hazugságainak tartják a kétszerkettő-négyet is, ha az a zsidó *Dreyfus* ártatlanságát bizonyítaná.

Nekem valóban fogalmam sincs róla, hogy mit tett az a *Dreyfus* és mit nem. Engem még mindig csodálkozásra kész, ha a távolból, be nem avatott emberek vakon esküsznek az ő ártatlanságára. De mióta mindjobban kiviláglik, hogy *Dreyfus* eítelésében az antiszemitizmusnak is volt szerepe, azóta semmiképen se lepne meg, ha a revízió az ő tökéletes ártatlanságát bizonyítaná be. Viszont, ha a revízió perben azt látnók, hogy az antiszemita örülltség megint ott ül a bírói székekben, akkor *Dreyfus* elítélését megint nem venném egyértelműnek az ő bűnösségével.

Igenis kérem: én olyan emberekről, a kik rituális gyilkosságokban, *kagálban*, *Dreyfus-szindikátusban* és *khérem*-ben hisznek, még mindig fel tudom tenni, hogy becsületes, hogy jó s hogy minden egyéb dologban okos emberek; de nem tudom feltenni, hogy egy zsidó fellett tárgyilagos igazságérzettel ítéljenek.

Az igazi antiszemiták (a kiktől egészen távol állunk mi, kik valláskülönbség nélkül nevetünk és bosszankodunk sok zsidó tökéletlenségén és rosszasan) — épen olyanok, mint azok a többi lelki betegek, a kik esetleg a legderekebb és legokosabb módon beszélnek a világon mindenről, valameddig arra az egyetlen dologra nem kerül a sor, a mi körül az ő rögeszméjük forog. Mihelyt eddig jutottak, egyszerre cigánykereket hány s tótágast áll minden logikájuk s értelmük érzelmükkel együtt megbizhatlan, vad, kórságos — szóval tébolyodott lesz.

Az igazi antiszemitizmus! Nagy és nehéz lelki-járvány ez. Ugy van, a mint épen egy zsidó költő mondja: *meghal nyomán az irgalom s elveszti ősjogát az ész.*

A kinek effelől még eddig kétsége volt, az gondoljon a *khérem* legendára. Aztán tegye a kezét a szívére, gondoljon mind ama zsidókra, a kiket ismer, de ne csak a hunczfutokra, hanem a jókra is — és mondja meg: képzelhető-e olyan zsidóellenes örülltség, a mit igaz, komoly meggyőződéssel ne vallhatna az az antiszemita, a ki szentül hiszi, hogy valósággal létezik az a gyilkos, rettenetes, utálatos *khérem*?

ESZTERKA.

Szomorujáték négy fölvonásban.

— Irta: Philippson Lajos. —

— Fordította: Haber Samu. —

(Tizenegyedik folytatás.)

Márton atya:

A nép között a hirt terjesztetem,
Hogy a zsidó leány megbűvölé
Királyurunk — rosz vért szül ez azoknál,
Kik a királyt isten gyanánt becsülik.

Rosny:

Te jobb kezünk vagy — és okos segéd.

Vola ura:

Nyakából a palástot és a csillagot
A melliről letépem én magam.

Márton atya:

Lemberg felől a muszka útba' van,
Hogy hirtelen becsapjon a határon,
Lopózva jönnek, ugy, mint rendelém,
A legszűkebb hegyúton s csak éjjel,
Határaink elérik Urs napon.
Hirét se tudja a király s csak arra kél,
Hogy im', Krakó alá került a muszka.
Keresni fogja akkoron ijedve,
De nem leli — a sértett híveket.

Vola ura:

A poklok terveit tudod kifőzni:
Pajtás-pohárt oroszszal most iszom
Először —

Márton atya:

Igy, ha künt az ellen áll
S belül a nép forr, zúg az úton,
Ti nagyra készen álljatok elő:
Lelökni trónról a *parasztkirályt*,
Ki tönkre károsít urat, papot.

Rosny:

Könyörgjön oszt' védelmet a — paraszttól.

Vola ura:

S mi leszen a zsidókkal?

Márton atya:

Az leszen,

Amit kifőztünk ellenük elébb.
A csőcselék Krakóba érkezik.
Hogy Urs napot megünnepelje ott.
Mihelyt pedig ítéletet kapunk,
Hogy a zsidók bitóra menjenek
S a két latort viszik veszejteni:
A holtfiút te kopja-végre tüzzed
S száguldd be így a város utait.
Halál zsidók fejére ezt kiáltván,
A vad tömeg előre tör majd erre
S a harci hang müljő visszhangra lel!
Két ellenünk: királyt s zsidót így *egy*
Csapás találja súlyosan, agyon.

Vola ura (kezében kupával):

Föl dalra, emberek, ez én boszúm;
A harsonák riadva szóljanak,
S a hangok éle vágja át a bérczeket —
(A zenészek megfújják a harsonát.)

Föl lóra kapjatok, én vágatok
Elől, vörös kakast dobálva a
Zsidó kunyhókba; vágni, ütni kell
E fajzatot és törni csontjait.
A vére folyjon áradó patakként
S nem nyugszom én, míg egy is él közülök.

(A kürtök egyre erősebben szólanak, közbül tizenkettőt üt az óra.)

Föl támadásra, hadd dobogjon a föld
A rádülő hullák s halódók terhitől.
Föl, tűzbe lökni kell az átkozottakat
A szikra hogy serczegve szálljon égbe!

(A kürtök tüzi lármába kezdenek.)

(A színpalak mögött:) Tűz van! Tűz van!

Szolgák (berohannak):

A vár kigyult, ég, fussanak!

Vola ura:

A tűzbe veszszen magva a zsidónak!

(A vendégek megzavarodnak. Valamennyien össze-visza futkároznak. Asszonyok, gyermekek futnak át a színen, segítségért kiabálva: Segítség! tűz van! Mind eligyekeznek. A láng már áttör a hátsó terembe. Szikrák szállnak Vola ura körül.)

Vola ura (egészen egyedül):

Az ünnep ez, amelyet én szereztem —
Nincs irgalom, fiuk, no talpra föl!
Vessétek azt a sok kutyát a tűzbe!

Jákol (sietve jön):

Uram, siess, bedől a mennyezet,
Az életed forog veszélyben itt.

Vola ura:

Helyes, Jákol, te is, te is, zsidó,
A tűzbe mégy, élébe' nem marad zsidó!

(Jakol elrohan, Vola ura utána.)

(Függöny.)

Harmadik fölvonás.

Első jelenet.

(Szoba Krakó várában)

Ben József (jobbról belép):

Ihol találkozunk, itt várom őt,
Itt láthatom viszont — e szép teremben —
Baj az, ha nagy királyok otthonában
Oly fesztelen mozog, ki csak zsidó.
Nem illet, Izraelnek gyermeki,
E hely; Urunk, az *Egy* nem él király
Lakában; otthona szegény vityilló
Ahol nyomor virul a szögletekben.
Örülhet az, ki nyugton él meg itt! —
De rajta — ám legyen — elébb sziveddel,
Amely szünetlenül tüzelte véred,
Végezd a számolást. Aztán pedig
Az élet árja, gyürköző világa
Fogadjon újra harcosának, oh,
Mert mentve van, mi menthető akadt még,
Megzaklatott, szegény fajom javára.

(Folytatása következik.)

